

ნუ ვაქცევთ კონსტიტუციას ხელისუფლებაში მავანთა მუღმივად ღარჩენის შანსად!

როგორც ადრევე ვიტყობინებოდით (6 აგვისტოს), „საქართველოს რესპუბლიკის“ დღევანდელ და ხვალინდელ ნომრებში სრულად ქვეყნდება საზოგადოებრივი საკონსტიტუციო კომისიის „საქართველოს კონსტიტუციის ახალი რედაქციის განვრცობილი კონცეფცია“ (6 აგვისტოს ნომერში ასევე მთლიანად დაიბეჭდა სახელმწიფო საკონსტიტუციო კომისიის მიერ შედგენილი პროექტი საქართველოს კონსტიტუციური კანონისა – „საქართველოს კონსტიტუციაში ცვლილებებისა და დამატებების შეტანის შესახებ“).

ასე რომ, დღეს საყოველთაო-სახალხო განხილვისთვის ხელთა გვაქვს როგორც სახელმწიფო, ისე საზოგადოებრივი საკონსტიტუციო კომისიების მიერ შედგენილი პროექტები.

ძვირფასო მკითხველო, აშკარაა, რომ ეგრეთ წოდებული „დემეტრაშვილ-შარმანაშვილის“ პროექტის მთავარი და ერთადერთი მიზანია ამჟამინდელი ხელისუფლების და, კერძოდ, პრეზიდენტის მიერ ახალი სახეცვლილებით ძალაუფლების მესამე ვადით შენარჩუნება.

სანამ გვიან არ არის, ორივე პროექტის განხილვა მართლაც

საშრომლო-სახალხო განხილვად ვაძვირებთ, რათა კიდევ ერთხელ არ აღმოვჩნდეთ საზოგადოებრივ მოთხოვნილებათა ხალხის როლში.

გვიყო ქალაქობა! გვიყო უსამართლობა! გვიყო სხვის დაპრულზე დამოკრებიანობა და საეჭვო რეჟიმების ნიღბით ძველნის როგორც სოციალურ-ეკონომიკური, ისე პოლიტიკური ნგრევა!

როგორც იტყვიან, მართლაც ქუდზე კაცმა დიდი გულდასმითა და რუდუნებით უნდა განვიხილოთ ეს პროექტები და კატეგორიულად მოვითხოვოთ ჩვენი აუცილებელი შენიშვნების სახელმწიფო საკონსტიტუციო პროექტში შეტანა, თუ გვინდა, რომ ხვალ ნამდვილად თავისუფალ, დამოუკიდებელ და დამოკრებიულ საქართველოში ვიცხოვროთ, თუ გვინდა, რომ მთავრობაც და პრეზიდენტიც ჭეშმარიტად ხალხის არჩეული და ხალხის მსახური გვხვდნენ, ხოლო საქართველოს პარლამენტი არა ამჟამინდელივით ერთპარტიულად იღებდეს ფრიალად და ფრიალად საეჭვო გადაწყვეტილებებს, არამედ ხალხისა და ძველნის დილაზე კეთილშობილ მიზნებს ემსახურებოდეს!

საქართველოს

იმისთანა წმინდა საქმეში, დღემდე ბეჭდვით სიფყვას, ფაქტობით და ჭებობით ბუბუბის გაფანა ყულა უკადრისდაზე უსადაგლესია.

დაარსებულია 1918 წელს.
ოთხშაბათი, 11 აგვისტო, 2010 წელი.
№149 (6515)

რესპუბლიკა

ელექტრონული ფოსტა: sakresp@ayety.ge ვებ გვერდი: www.open.ge ფასი 50 თეთრი.

ბათუმის ② უნივერსიტეტი საფრთხეშია!

მორიგი მსხვერპლი – შეინდა ბაკბაკს ეკლესია!

ვის და როგორ ამდიდრებს ჩვენი მოცილური ტელეფონით ③ საუბრები

როგორ ⑩ შევურიბდეთ საქართველოს

⑩ დევნილები საკუთარ ქვეყანაში

ისევ გელისულელები ③ კვალდაკვალ

უთაგონების წგარო - „სიფხარული ყირამულა“

კონკურსი საუკეთესო საბათუმო ქაბლ-აღაღმაზე

მეძებელი ბატონებო, ჩვენც გვინდა, რომ ვმონაწილეობდეთ ბათუმის აღმშენებლობაში, ანუ ამ ქართული ზღვისპირა ქალაქის მსოფლიო ქალაქად გადაქცევაში. სწორედ ამ მიზნით გამოვაცხადეთ კონკურსი საუკეთესო საბათუმო ქაბლ-აღაღმაზე. კონკურსის გამოცხადების იდეა გვიკარნახა ახლახან ბათუმში გახსნილმა ფრანგ-ქართველმა მოქანდაკის ნამუშევარმა – „სიფხარული ყირამალა“.

დღეს მკითხველის პირველ შემოთავაზებას ვაქვეყნებთ. კონკურსში საბოლოოდ გამარჯვებული ჯილდოდ მიიღებს სხეულის ან საგნის იმ ნაწილებს, რაც თვითონ ქაბლ-აღაღმას აკლდება.

საზოგადოებრივი საკონსტიტუციო კომისია საქართველოს კონსტიტუციის ახალი რედაქციის განვრცობილი კონცეფცია

თბილისი 2010 წლის 9 აპრილი

საზოგადოებრივი საკონსტიტუციო კომისია შეიქმნა 2009 წლის 1 მაისს. კომისია მუშაობს სრულიად დამოუკიდებლად, მხოლოდ საზოგადოებრივ საწყისებზე, რაიმე დაფინანსების გარეშე.

კომისია გულითად მადლობას უხდის ბ-ნ იური ტაბუცაძესა და ბ-ნ ვახტანგ ხმალაძეს „საქართველოს კონსტიტუციის ზოგიერთი ნაწილის ახალი რედაქციის“ პროექტის მოწოდებისათვის, რომლის დიდი ნაწილიც ასახულია კომისიის მიერ წარმოდგენილ პროექტში.

ასევე, მადლიერებით გვინდა მოვიხსენიოთ მოწვეული ექსპერტები ვახტანგ თორდია, კონსტიტუციის კანდიდატი, დავით ლოსაბერიძე და თენგიზ შერვაშიანი ნაყოფიერი თანამშრომლობისა და ტექნიკური მოწოდების კონცეფციის შემუშავებაში შეტანილი მნიშვნელოვანი წვლილისათვის.

გულითად მადლობას ვუძღვნით ქალბატონ ნაირა გელაშვილსა და „კავკასიურ სახლს“ დაუშურებელი და ქმედითი თანადგომისათვის.

კომისიის შემადგენლობა: ოთარ ბენიძე, ოთარ ბაგჩიანი, ეკატერინე ბასილაშვილი, ნინო ბუნიაშვილი, ბიორბი ინაუბი, ვალერიან ლორთქიფანიძე, ლია მუსხაშვილი, მერაბ ტყეშელაშვილი, მიხეილ თინათინი, ზორბერტ ჯორჯიანი, ზაქარია თინათინი, ნინო ციხისთავი, ვახტანგ კახიანი, ვახტანგ ხმალაძე, ბიორბი ხუციშვილი, ზურაბ ჯიბლაძე.

**ვებ-გვერდი: www.konstitucia.ge
ელ. ფოსტა: konstitucia@gmail.com
© საზოგადოებრივი საკონსტიტუციო კომისია
ISBN 978-9941-0-2364-4**

I. შესავალი

თხუთმეტი წლის შემდეგ საქართველოში მეორედ დაიწყო კონსტიტუციის შემუშავება, რაც ცხადყოფს, რომ პირველი მცდელობა ქვეყანაში კონსტიტუციური მართლწესრიგის დამყარების მარცხით დასრულდა. ეს მარცხი ფაქტობრივად ჯერ კიდევ 2003 წლის „ვარდების რევოლუციამ“ დაადასტურა, როდესაც ვერ მოხერხდა კრიზისის მშვიდობიანი, კონსტიტუციური გზით დაძლევა და ხელისუფლების ცვლილება ძალადობრივი მეთოდით განხორციელდა. „რევოლუციურმა“ ხელისუფლებამ მასწავლა არსებული საპრეზიდენტო რესპუბლიკის მიმდევარ სახელმწიფოს მოწოდების იმ მოდელით, რომელიც თეორიაში სუპრესაპრეზიდენტო რესპუბლიკის სახელწოდებითაა ცნობილი, და რომელშიც არსებითად არის დარღვეული ხელისუფლების დანაწილების პრინციპი. განუხორციელდა პრეზიდენტის უფლებამოსილება ხელისუფლების სხვა განსტოლებათა ხარჯზე, რამაც, კრიზისული სიტუაციის მშვიდობიანი და კონსტიტუციური გზით დაძლევის ნაცვლად, ხელი შეუწყო ახალი კრიზისული სიტუაციის ჩამოყალიბებას და, რაც მთავარია, მის სწრაფ ესკალაციას („ვარდების რევოლუციის“ გამომწვევი კრიზისის მომწიფებას რვა წელი დასჭირდა (1995 – 2003), ხოლო ახალი კრიზისის ჩამოყალიბებას – ოთხი (2003 – 2007)).

მორიგი მცდელობაც მარცხით რომ არ დასრულდეს, კონსტიტუციის შემუშავების პროცესი და მისი შედეგი არ უნდა განვიხილოთ მხოლოდ სამართლებრივი პოზიციიდან, პოლიტიკური და სოციალური პროცესებისაგან მოწყვეტით და მათ გაუთვალისწინებლად. ამასთან, სრულად უნდა იქნეს დაცული კონსტიტუციონალიზმის პრინციპები, რომლებიც გულისხმობს როგორც ხელისუფლების, ისე ხალხის გონივრულ ფარგლებში ბოჭვას.

ხელისუფლების მოწოდების არაერთი მოდელი არსებობს, რომელიც აკმაყოფილებს კონსტიტუციონალიზმის პრინციპებს და, ერთი შეხედვით, არსებითი მნიშვნელობა არ უნდა აქონდეს, თუ რომელიც ავირჩევთ. თუმცა, ყველა მოდელი ერთნაირად ვერ მოერგება კონკრეტულ სახელმწიფოს. ყოველი ქვეყანა ხომ უნიკალურია თავისი ისტორიული გამოცდილებით, განვლილი გზით, ტრადიციებით, კულტურით, ქვეყანაში ჩამოყალიბებული ურთიერთობებითა და კონსტიტუციის მიღების დროს არსებული მდგომარეობით. შესაბამისად, პირველი და უმთავრესი ამოცანა, რომელიც საზოგადოებრივი საკონსტიტუციო კომისიის წინაშე იდგა, იყო სახელმწიფოს მოწოდების სათანადო კონსტიტუციური მოდელის შერჩევა.

სახელმწიფოს მოწოდების მოდელის შერჩევისას უადრესად მნიშვნელოვანია გავითვალისწინოთ, რომ კონსტიტუციონალიზმის პრინციპების დაცვა სასურველი მიზნის მიღწევის მხოლოდ აუცილებელი, მაგრამ არასაკმარისი პირობაა. საქმე ისაა, რომ ამ პრინციპების შესაბამისი სხვადასხვა მოდელი ხელისუფლების ქმედითობისა და პარლამენტის მიერ აღმასრულებელი ხელისუფლების საქმიანობის გაკონტროლების სხვადასხვა ხარისხით ხასიათდება. იმავედროულად, მოდელი განსხვავდება პოლიტიკური კრიზისის მდგომარეობის შექმნის მეტ-ნაკლები ალბათობით და ამ მდგომარეობიდან „რბილად“ გამოსვლის შესაძლებლობით ან შეუძლებლობით.

მსოფლიოში გავრცელებულია ხელისუფლების კონსტიტუციური მოწოდების სამი ფორმა: საპარლამენტო, საპრეზიდენტო და ნახევრადსაპრეზიდენტო სისტემები. თითოეულ მათგანს გააჩნია როგორც დადებითი, ასევე უარყოფითი მხარეები. ამიტომ ვცადეთ, ერთი მხრივ, მოგვეხდინა კონსტიტუციური მოწოდებათა შედარებითი ანალიზი, ხოლო, მეორე მხრივ, შეგვეფასებინა ქვეყანაში არსებული საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ვითარება, წარმოგვეჩინა ის პრობლემები, რომლებიც ხელს უწყობენ კრიზისის წარმოქმნას და, რაც მთავარია, ჩაეწვდომოდით პრობლემათა წარმოქმნის გენეზისს.

ჩვენი აზრით, მხოლოდ ამგვარი მიდგომა გახდის შესაძლებელს არა მარტო სწორად შეგვეჩინა სახელმწიფოს მოწოდების ფორმა ზოგადად, არამედ, კონსტიტუციონალიზმის ჩარჩოებში, თავად შერჩეული სისტემის შიგნით შეგვეშუქებინა მისი ისეთი ვარიანტი, რომელიც სწრაფად და ეფექტურად მოაგვარებდა არსებულ პრობლემებს და, ამასთანავე, თავიდან აგვაცილებდა მოსალოდნელ გართულებებს.

საყოველთაოდ ცნობილია, რომ კონსტიტუციონალიზმი ხელისუფლების საკანონმდებლო, აღმასრულებელ და სასამართლო განსტოლებათა შორის ურთიერთქმედების, ურთიერთკონტროლისა და გაწონასწორების პრინციპს ეფუძნება. ხელისუფლების განსტოლებათა შორის ურთიერთქმედების გარეშე სახელმწიფოს მართვა ვერ განხორციელდება, რაც ქმნის ანარქიის საფრთხეს. ასევე, გასტოლებათა შორის წონასწორობის დარღვევა ხელს უწყობს დიქტატურის, უკეთეს შემთხვევაში კი – ავტორიტარული მმართველობის ჩამოყალიბებას. ორივე შემთხვევაში სასამართლო, როგორც ხელისუფლების დამოუკიდებელი განსტოლება, კარგავს თავის ძირითად ფუნქციას – „ქმნას“, „გააჩინოს“, დაამკვიდროს სამართალი. ამიტომ, როდესაც ჩვენ კონსტიტუციის მოდელის შერჩევაზე ვფიქრობდით, უპირველესად, ჩვენი რეალობის გათვალისწინებით, ცვდილობდით გაგვეჩვენა, რამდენად მდგრადი იქნებოდა ესა თუ ის სისტემა ზემოხსენებული საფრთხეების მიმართ.

საქართველოში ბოლო 20 წლის განმავლობაში მიმდინარე საზოგადოებრივ-პოლიტიკური პროცესი რადიკალური დაპირისპირებით ხასიათდებოდა, რაც ხელს უწყობდა ქარიზმატული ლიდერების წარმოშობას. ხოლო ასეთი ლიდერის ხელისუფლებაში მოსვლით ქვეყანაში დაპირისპირების ახალი ეტაპი იწყებოდა, რადგან ყოველი მათგანი საკუთარი ძალაუფლების განვრცობას ახდენდა. ამ პროცესს ხელს უწყობდა ის

ფაქტორიც, რომ გამარჯვებული პოლიტიკური ძალა, რომელიც, ბუნებრივია, უმრავლესობას წარმოადგენდა, ფაქტობრივად, ერთპარტიულ მმართველობას აყალიბებდა. ეს საშუალებას აძლევდა ქარიზმატულ ლიდერს ხელისუფლებაში მოსვლის პირველსავე ეტაპზე, მოსახლეობის ნდობისა და მხარდაჭერის ფონზე, უმტკივნეულოდ და ზედმეტი ძალისხმევის გარეშე მოეხდინა ძალაუფლების ერთ ხელში კონცენტრაცია და მისი კონსტიტუციური წესით დაკანონება. იმავედროულად, სახელმწიფო-ბიუროკრატიულ აპარატში ძველი კადრების ახლებით ჩანაცვლების პროცესი მიმდინარეობდა, რაც იწვევდა პოლიტიკური უმრავლესობის მმართველობიდან ერთპარტიულ მმართველობაზე გადასვლას, ხოლო ბიუროკრატიული აპარატის ლამის სრული ჩანაცვლების შემდეგ, ერთპარტიული მმართველობა მართვის ერთპარტიულ სისტემადაც გადაიზარდა, რადგან ხდებოდა სახელმწიფო და პარტიული სტრუქტურების შერწყმა (სამწუხაროდ, კომუნისტებისგან მემკვიდრეობით მიღებული მართვის ერთპარტიული სისტემა დამოუკიდებლობის პერიოდშიც უცვლელი დარჩა, იმ განსხვავებით, რომ განდა პოლიტიკური ოპოზიციის, რომელსაც დემოკრატიის დეკორაციულ ფუნქცია აქვს). თუმცა, პროცესი ამით არ სრულდება; იწყება მეორე ეტაპი, როდესაც „საპარტიაზე“ უკვე მართვის ერთპარტიული სისტემა გამოდის და ცდილობს კონტროლქვეშ მოაქციოს საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფერო – განათლება, კულტურა, მეცნიერება, მედიცინა, მედია საშუალებები, ბიზნესი და ა.შ. ამგვარად, მართვის ერთპარტიული სისტემა იძენს რეპრესიულ ფუნქციას, რაც დასაბამს აძლევს გაუცხოების პროცესს ხელისუფლებასა და ხალხს შორის. იწყება კრიზისული ვითარების ჩამოყალიბება. ხელისუფლება აცნობიერებს, რომ მისთვის ძალაუფლების წყაროს ხალხი უკვე აღარ წარმოადგენს და ძალაუფლების შენარჩუნება მხოლოდ რეპრესიული აპარატის გამოყენებით შეუძლია. ეს აფართოებს რეპრესიული აპარატის მოქმედების არეალს, ზრდის აგრესიის ხარისხს და ამკვიდრებს მმართველობის ავტორიტარულ წესს. ხელისუფლების შემაკავებელი ფაქტორი, უბრალოდ, აღარ არსებობს, რადგან პოლიტიკურ ოპოზიციას არ გააჩნია რეალური კონსტიტუციური ბერკეტები, რათა იმთავითვე წინ აღუდგას ხელისუფლების (უმრავლესობის) ავტორიტარულ მისწრაფებებს, ხოლო სამოქალაქო სექტორი და თავისუფალი მედია, იმავე პოლიტიკურ ოპოზიციასთან ერთად, ვერ ახერხებს ძლიერი სამოქალაქო პროტესტის ორგანიზებას, ვინაიდან გაუცხოების პროცესი მოსახლეობაში ჯერ კიდევ სუსტია. სწორედ ამ სამოქალაქო აქტივობის უკმარისობის პერიოდში ახერხებს ხელისუფლება მორჩილი სახელმწიფო-ბიუროკრატიული აპარატის შექმნას. ამის დაძლევა შეუძლებელია, როდესაც ხელისუფლება მოსახლეობის მხარდაჭერას კარგავს, რეპრესიული მმართველობა ვახერხებთ, ჯერჯერობით მაინც. ამიტომ სახელმწიფოს პოლიტიკური მოწოდების ფორმის არჩევისას იმაზე კი არ უნდა ვიფიქროთ, რომელი მოდელი უფრო მისაღებია ამა თუ იმ პირობების ან პოლიტიკური და სოციალური ჯგუფისათვის, არამედ იმაზე, თუ რომელი მოდელი უფრო ეფექტურად გადაწყვეტს ეროვნული სახელმწიფოს არსებობასთან დაკავშირებულ განვითარებასთან დაკავშირებულ პრობლემებს, აგრეთვე, რომელი მოდელი უფრო დაგვიცავს ნებისმიერი მმართველის მიერ ძალაუფლების მიტაცებისა თუ სხვა ვოლუნტარისტულ მოქმედებათაგან.

საპრეზიდენტო მმართველობა რომ ვერ მოერგო ჩვენს ეროვნულ ხასიათს და, სამწუხაროდ, ჯერ კიდევ საბჭოური მენტალიტეტით იკვებება, ამას განვლილი ოც-წლიანი პერიოდიც ადასტურებს. ცნობილია, რომ იმ ქვეყნებში, სადაც სამოქალაქო სექტორი სუსტია, მოსახლეობის სამოქალაქო თვითშეგნება დაბალი, ხოლო სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობა მძიმე, საპრეზიდენტო მმართველობა მუდმივ დაპირისპირებითაა და დეტაბილიზაციის წყარო ხდება. უფრო მეტიც, ვინაიდან მმართველობის საპრეზიდენტო მოდელში პარლამენტი და პრეზიდენტი თითქმის დამოუკიდებელ სახელმწიფო ინსტიტუტებს წარმოადგენენ უადრესად სუსტი ურთიერთკავშირისა და ურთიერთკონტროლის თვალსაზრისით, ძალიან დიდია ცდუნება და შესაძლებლობა იმისა, რომ აღმასრულებელმა ხელისუფლებამ (პრეზიდენტმა) ავტორიტარული მმართველობა განახორციელოს, განსაკუთრებით ისეთ ქვეყნებში, სადაც საზოგადოებრივი შემაკავებელი ფაქტორი ან არ არსებობს, ან მისი რეაქცია იგვიანებს. მსგავსი ვითარება ყალიბდება ნახევრადსაპრეზიდენტო მმართველობის პირობებშიც, არადა, ხშირად სწორედ აღნიშნული სისუსტეების დაძლევის სულისკვეთებით კეთდებოდა ხოლმე არჩევანი ძლიერი საპრეზიდენტო მმართველობის სასარგებლოდ. შესაბამისად, დასაძლევია ხდება ეს კიდევ ერთი მცდარი საზოგადოებრივი განწყობა.

ყოველივე ზემოთქმულის გათვალისწინებით, მივედით იმ დასკვნამდე, რომ სანამ ქვეყანაში საპრეზიდენტო ან ნახევრადსაპრეზიდენტო მმართველობა იქნება, ვერ ავცდებით მმართველობის ავტორიტარულ ფორმას, სახელმწიფო სტრუქტურების ფაქტობრივ პოლიტიზაციას, საკუთრების მუდმივ გადაწვევას, თავისუფალი მედიისა და ბიზნესის დატერორებას, ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა იგნორირებას და, რაც მთავარია, ხელისუფლების რეკლუციური გზით ცვლას.

ამ მდგომარეობიდან თავის დაღწევა შესაძლებელია სახელმწიფო მოწოდების ისეთი მოდელით, რომელიც უფრო მეტად შეუწყობს ხელს ეროვნულ კონსოლიდაციას, ეკონომიკურ განვითარებასა და საზოგადოებრივი ცხოვრების ლიბერალურ-დემოკრატიულ პრინციპებზე თანდათან

გადაყვანას. ეს კი შეუძლებელია პოლიტიკურ ცხოვრებაში ქვეყნის სოციალურ-პოლიტიკურ ძალთა რეალური ჩართვის, სტაბილური საკანონმდებლო ბაზისა და პარლამენტის წინაშე პასუხისმგებელი სტაბილური მთავრობის გარეშე. ამასთან, სრულად უნდა იქნეს დაცული ხელისუფლების დანაწილების პრინციპი, რაც გულისხმობს ხელისუფლების განსწორებას შორის უფლებამოსილებათა გამიჯვნას, ქმედით ურთიერთკონტროლს (ურთიერთშეკავებას) და გაწინასწორებას.

ჩვენი აზრით, ასეთ სისტემას წარმოადგენს საპარლამენტო რესპუბლიკის მოდელი, ეკროდ მისი ისეთი ვარიანტი, რომელშიც, ერთი მხრივ, უზრუნველყოფილი მთავრობის სტაბილურობა, ხოლო, მეორე მხრივ, პოლიტიკურ ოპოზიციას რეალური ბერკეტები აქვს ხელისუფლების საქმიანობაზე ქმედით და დროული კონტროლის განსახორციელებლად. ამასთან, აუცილებელია ისეთი საარჩევნო სისტემის შემოღება, რომელიც მოვლავს ამომრჩეველთა ნების შესატყვისი შედეგის მიღებისა და, შესაბამისად, ქვეყანაში მოქმედი ძირითადი პოლიტიკური ძალების პარლამენტში წარმოდგენის შესაძლებლობას.

მართალია, მმართველობის საპარლამენტო მოდელი არ წარმოადგენს რაღაც „ჯადოსნურ კვერთხს“, რომლის ერთი შეხება საკმარისი აღმოჩნდება ჩვენი პრობლემების მოსაგვარებლად, მაგრამ სახელმწიფოს მოწყობის ეს სისტემა, სხვებისაგან განსხვავებით, საშუალებას იძლევა, კონსტიტუციის ფარგლებში და მის საფუძველზე, თავად სისტემის შიგნით უკეთ გადაჭრათ ყველა ის პრობლემა, რომელიც ხელს უშლის დემოკრატიული ინსტიტუტების ჩამოყალიბებას.

სრულიად განსაკუთრებულ მდგომარეობას შექმნის სასამართლო ხელისუფლება, რომელიც, მართალია, უშუალოდ არ მონაწილეობს პოლიტიკურ ცხოვრებაში, მაგრამ მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს მის ხასიათსა და სტაბილურობას.

ძველისძველი სიბრძნე დადასტვებს, რომ „არა არს მშვიდობა სამართლიანობის გარეშე...“; ეს ის სამართლიანობაა, რომლის დასამკვიდრებლად ნებისმიერ დემოკრატიულ საზოგადოებაში, უწინარესად და უპირატესად, სასამართლო მოწყობილია. საკუთრივ საქართველოს გამომდინარეობს არარტობის დადასტურება, რომ სიმშვიდე და პარმონია ვერახზობს დამკვიდრდება, ვიდრე მართლმსაჯულება პოლიტიკური წნეხის ქვეშ იქნება მოქცეული. ყველაწირ სიდუხჭირესა თუ შეჭირებებს უფრო ეგუება ადამიანი, ვიდრე უსამართლობას. მის მიმართ შინაგანი პროტესტი ხომ თვით ადამიანური რაობის თანაარსია. იგი ადვილად ჩნდება და არც მათინ არის გამქრალი, როდესაც არ, ან ვერ ჰპოვებს გარეგნულ გამოხატულებას. აქედან, ის დათრგუნვილი დაძაბულობა, რომელიც მარად ფეთქებად ვითარებას წარმოშობს და სერიოზულ საფრთხეს უქმნის საზოგადოების მშვიდობას, სტაბილურობასა და ეკოთილდებობას. აღნიშნული გარემოება განსაკუთრებულ ამოცანებს სახავს სასამართლო ხელისუფლების კონსტიტუციური მოწყობის თვალსაზრისით.

გავიხსენოთ, თუ რა მოთხოვნები წაყვნიდა სასამართლოს (სასამართლო ხელისუფლებას):

I – უწინარესი მოთხოვნაა, რომ სასამართლო უნდა იყოს ყოველგვარი, მეტადრე – პოლიტიკური წნეხისაგან თავისუფალი; მაშასადამე, ის უნდა იყოს **ღამოუკიდებელი** თავის საქმიანობასა და გადაწყვეტილებებში;

II – მაგრამ, ვინაიდან დამოუკიდებელი სასამართლოც შეიძლება აღმოჩნდეს რაიმეგინი დაინტერესებული, ამიტომ მას მოეთხოვება, რომ იყოს **ობიექტური, მიუკერძოებელი;**

III – ვინაიდან დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი სასამართლო ზოგჯერ უძლურია, ჯეროვნად განახორციელოს თავისი უფლებამოსილება უკმარისი ცოდნის, მწირი გამოცდილებისა თუ არასათანადო უნარ-ჩვევების გამო, ჩნდება შემდეგი აუცილებელი მოთხოვნა **სასამართლოს კვალიფიციურობის, პროფესიონალიზმის, საქმიანი კომპეტენტურობისა;**

IV – ზემოთქ მახასიათებლებიც ვერაფერს შეუვლის, თუ სასამართლო არ არის **სამართლიანი**. ამისათვის საჭიროა არსებობდეს ინსტიტუციური, სტრუქტურული, ორგანიზაციული, ფინანსური, აღმზრდელიზობით – საგანმანათლებლო და სხვა მექანიზმები სამართლიანობის უზრუნველსაყოფად;

V – ვინაიდან სამართლიანობის და მართლმსაჯულების მომხმარებელი ხალხია, რომელსაც ვერ ასახრდოებ ოდენ შორეული დაპირებებითა და უსარგებლო ეგვიპტებით, ამიტომ განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იქნის მოთხოვნა, რომ სასამართლო იყოს **სწრაფი, ქმედითი, ეფექტიანი;**

VI – მაგრამ თვით ასეთი ქმედითი სასამართლოც კი კარგავს თავის აზრსა და დანიშნულებას, თუ იგი რაიმე მიზეზით ხალხისთვის ხელმიუწვდომელია (აქ იგულისხმება სასამართლოთა ან მოსამართლეთა არასაკმარისი ოდენობა; მათი მეტიმეტი გადატვირთულობა; სახელმწიფო ბაუის ოდენობა; გაჭინავრებული პროცესები და ამით გამოწვეული რიგები; სასამართლო დაწესებულებათა, მათი შენობა-ნაგებობათა სიშორე ან მოუხერხებლობა და სხვ.). აქედან – მართლმსაჯულების **ხელმისაწვდომობის** მოთხოვნა, რომელიც აუცილებლად უწინაპრობად გულისხმობს თანამედროვე აღჭურვილობასა და, რაც მთავარია – კარგად გააზრებულ მენეჯმენტს;

VII – სასამართლოს საქმიანობა და მისი პროდუქცია უაღრესად ფაქიზ, მგრძობიარე, ზოგჯერ – მტკიცუნეულ განცდებთან არის დაკავშირებული. ეს გარემოება ბუნებრივად წარმოშობს სასამართლოსადმი მაღალი ნდობის მწვეუვე საჭიროებას, რომელიც აქ გაცილებით მეტია სხვა ინსტიტუციებთან შედარებით. ამ მხრივ განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იქნის საინარობის მოთხოვნა, რომელიც გულისხმობს, რომ „მართლმსაჯულება არა მარტო უნდა ხორციელდებოდეს სათანადოდ, არამედ ეს უნდა იყოს ცხადი, ნათელი, თვალსაწიწი“. ამ მოთხოვნასთან მჭიდრო კავშირშია სასამართლოს რესპექტაბელურობა, მოსამართლეთა პერსონალური დირსეულობა, სიდინჯე და სიდარბაისლე, ისევე როგორც, მათი პროფესიული საქმიანობისა და ცხოვრების დირსეული პირობები. ეს გარემოება მოსამართლეთა (მთელი სასამართლოს) დამოუკიდებლობის ერთ – ერთი მთავარი წინაპირობაცაა.

აქ ჩამოთვლილი მოთხოვნები, რომლებიც სასამართლოს (სასამართლო ხელისუფლებას) წარედგინება, საბართლის უზენაესობასა და ადამიანის უფლებათა პრიორიტეტულ დაცვას უნდა ემსახურებოდეს ნორმალურ სამართლებრივ სახელმწიფოში; მაგრამ ამისათვის საკმარისი არ არის მათი გაცხადება. აუცილებელია, რომ მოიძებნოს ოპტიმალური ბალანსი მათი ურთიერთქმედებისა. უამისოდ ვერც ერთი მათგანი ვერ შეძლებს შესარულს თავისი დანიშნულება. მაგალითად, ფუჯია სასამართლოს დამოუკიდებლობა თავისთავად, თუ იგი უუნაროა კვალიფიციური სამსახური გაუწიოს ხალხს; ან კიდეც, როგორ შევძლებ მართლმსაჯულებას მაღად პროფესიულ დონეზე წარმართვას, თუ იგი ერთთავად არაპროფესიონალი მოსამართლეების, მაგალითად – ნაფიცო მსაჯულების ან, უბრალოდ, უეცი და გამოუცდელი მოსამართლეების ხელში აღმოჩნდა.

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარეობს დასკვნა, რომ მიუხედავად მისი უცილობელი მნიშვნელობისა (რაც საერთაშორისო-სამართლებრივადაც მრავალგზის არის დეკლარირებული), **სასამართლოსა და მოსამართლეთა დამოუკიდებლობა არც თვითმზანია და არც თავისთავადი ღირებულება**. ამიტომ იგი უთუოდ ჯეროვნად უნდა იყოს გაწინასწორებული შესაბამისი ანგარიშვადებულებითა თუ ეთიკური, დისციპლინური, სამართლებრივი და პოლიტიკური პასუხისმგებლობით.

ზემოთ წარმოდგენილმა არგუმენტებმა განაპირობა საზოგადოებრივი საკონსტიტუციო კომისიის გადაწყვეტილება, რომ კონსტიტუციის კონცეფციაზე მუშაობა რამდენიმე მიმართულებით წარეხართა; შევეცადეთ:

– მსქიმალურად გაგვეწინასწორებინა ხელისუფლების განსწორებათა ურთიერთქმედებისა და ურთიერთკონტროლის მექანიზმები;

– საპარლამენტო ოპოზიციისთვის შევექმნა რეალური შესაძლებლობა აღმასრულებელი ხელისუფლების საქმიანობის მუდმივი კონტროლისა, როგორც ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის, ასევე საბიუჯეტო სახსრების ხარჯვის მხრივ;

– გაგვეძლიერებინა ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვის კონსტიტუციური უზრუნველყოფა;

– განგვემტკიცებინა სამართლებრივი წინაპირობები, რამაც ხელი უნდა შეუწყოს სასამართლო ხელისუფლების მიერ მისთვის წაყენებული მოთხოვნების ჯეროვნად შესრულებას;

– განგვესაზღვრა სახელმწიფოებრივი ტერიტორიული მოწყობის პრინციპები და სისტემის საფუძვლები კონსტიტუციის კონცეფციაში;

მიგვაჩნია, გარდამავალი დებულებით დადგინდეს კანონის მიღების ვალდებულება და ამ კანონის ძირითადი მოთხოვნები, რამაც უნდა უზრუნველყოს მასობრივი ინფორმაციის საშუალებათა, განსაკუთრებით, საზოგადოებრივი მაუწყებლის მოქმედება საზოგადოების მოთხოვნილებათა და არა ხელისუფლებისა თუ ცალკეულ ჯგუფთა ინტერესების შესაბამისად და მათი საქმიანობის გამჭვირვალობა (იხ. ნაწ. II, „მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები“).

კონსტიტუციის ახალი რედაქცია გამოიწვევს საკანონმდებლო ცვლილებათა აუცილებლობას, რაც კმნის საფრთხეს, რომ კონსტიტუციურ დებულებათა კანონმდებლობაში ასახვა მოხდება თვითნებური ინტერპრეტაციის საფუძველზე. ამიტომ აუცილებლად მიგვაჩნია კონსტიტუციით პოლიტიკური და სამოქალაქო უფლებებისა და თავისუფლებების როგორც განხორციელების, ასევე დაცვის გარანტიების მაქსიმალურად გაძლიერება. კონსტიტუციური გარანტიები უნდა ჩამოყალიბდეს გასაკები ენითა და გაზომვადი კრიტერიუმებით. ერთი მხრივ, ეს შეასრულებს პრევენციულ ფუნქციას, ხოლო, მეორე მხრივ, გაამარტოვებს და ადვილად დასამტკიცებელს გახდის, მათთან შეუსაბამო კანონის მიღების შემთხვევაში, ნორმის არაკონსტიტუციურობას. ამრიგად, კონსტიტუციური ნორმა უნდა იყოს შეძლებისდაგვარად სრული: უფლებათა და თავისუფლებათა აღიარებიდან მათი განხორციელებისა და დაცვის უზრუნველყოფ მექანიზმებამდე. ეს უნდა იქნეს კონსტიტუციის ახალი რედაქციის ერთ-ერთი ამოცანად. გარდა ამისა, კონსტიტუციის გარდამავალ დებულებებში აუცილებლად უნდა აისახოს კანონით კანონის ძირის ვალდებულება, ვადა და, სადაც ეს საჭიროა, პინციპული დებულებები.

ასევე აუცილებელია, კონსტიტუციის ახალ რედაქციასთან ერთად და მასზე დაყრდნობით, განისაზღვროს და საფუძველების დონეზე მაინც მომზადდეს საკანონმდებლო ბაზა, რომელიც მოიცავს ადამიანის ძირითად პოლიტიკურ უფლებებსა და თავისუფლებებს, არჩევნებს, საჯარო მოხელეთა დაცვას პოლიტიკური კონსტიტუციის ცვლილებისაგან და ხელისუფლების ფინანსური საქმიანობის კონტროლს. ეს ის საკითხებია, რომელთა ასახვაც, კონსტიტუციის სპეციფიკიდან გამომდინარე, ვერ მოხერხდება ვერც კონსტიტუციის ძირითად დაწილში და ვერც გარდამავალ დებულებებში.

გვიჩნდა ისიც ადენიშნო, რომ ჩვენი საზოგადოების გარკვეული ნაწილი კონსტიტუციის ახალი რედაქციის მიღებას განიხილავს, როგორც ხელისუფლების შეცვლის ინსტრუმენტს. შესაძლოა, კონსტიტუციის შეცვლამ მართლაც გამოიწვიოს ხელისუფლების ცვლილება ან ერთგვარი კატალიზატორის ფუნქცია შეასრულოს, მაგრამ კარგა იქნება, თუ კონსტიტუციას უწინარესად შეხედავთ, როგორც სახელმწიფოს ორგანიზების ფორმას და მის აკარგვიანობაზე იმისდა მიხედვით ვიმსჯელებთ, თუ რამდენად ქმედითია ის მექანიზმები, რომლებმაც თითოეული მოქალაქის უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვა უნდა უზრუნველყოს.

ქვემოთ წარმოგიდგენთ საზოგადოებრივი საკონსტიტუციო კომისიის მოსაზრებებს ამ საკითხებზე. გვინდა ვირწმუნოთ, რომ ჩვენი საზოგადოება და პოლიტიკური სექტორი აქტიურ მონაწილეობას მიიღებს კონსტიტუციის კონცეფციის საჯარო განხილვაში, რაც საშუალებას მოგვცემს, შემოთავაზებული წინადადებებისა და შენიშვნების გათვალისწინებით, სრულყოფით და ახვხევით წინამდებარე პროექტი, ეს ხელს შეუწყობს ისეთი კონსტიტუციის შექმნას, რომელიც გახდება საზოგადოებრივი თანხმობისა და ქართული დემოკრატიული სახელმწიფოს აღმშენებლობის საფუძველი.

II. ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თანისუფლებანი

ადამიანის ძირითად უფლებათა და თავისუფლებათა თემა არა მარტო პრიორიტეტულია, არამედ ერთგვარად განმსაზღვრელიცაა იმ მიზეზებისა თუ ამოცანებისა, რომლებსაც საზოგადოებრივი საკონსტიტუციო კომისია ისახავს სიცოცხლისუნარიანი და ქმედითი ძირითადი კანონის შესაქმნელად. 2004 წელს შეტანილი ცვლილებების გათვალისწინებით, 1995 წლის კონსტიტუციის შესაბამის თავში ჩამოყალიბდა იმ საერთო მდგომარეობის ამსახველი ვითარება, რომელიც ამ ცვლილებებში შექმნა როგორც საკუთრივ კონსტიტუციაში, ისე საქართველოს რეალურ საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ ცხოვრებაში. მაგრამ მარტო ამის აღნიშვნა საკმარისი ვერ იქნება. საჭიროა, ავრთვეთ, ზოგეერთ სპეციფიკურ მომენტზე ყურადღების გამახვილება, ურომლისოდაც გაუგებარი იქნება კომისიის კონკრეტული საზრუნავი.

უწინარეს ყოველისა უნდა აღინიშნოს, რომ თავის დროზე 1995 წლის კონსტიტუციაში მეტწილად აღევატური ასახვა ჰპოვა ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის იმ მინიმალურმა სტანდარტებმა, რომლებიც უკვე დადგენილი იყო საერთაშორისო პაქტებითა და კონვენციებით, საზოგადოდ – საერთაშორისო სამართლით და აპრობირებული იყო ძველი დემოკრატიის ქვეყნებში. ძირითადი საყვედური თუ თქმის მათი ოდენობის, მოცულობის, აქტუალობისა და მნიშვნელობის შესახებ. ერთადერთი, რაც

* საქმეთა ნაკადის მართვა და საქმისწარმოების დაჩქარება სასამართლოებში. ძირითადი პრინციპების მოკლე მიმოხილვა. თბილისი, 2010.

თამამად შეიძლება ითქვას, ეს არის ზოგიერთი დებულების ბუნდოვანი ფორმულიზება და, აქედან გამომდინარე, გამკვირვებლობის ხარისხი, რამაც შესაძლოა, სირთულეები კვლავ წარმოშვას მათი ინტერპრეტაციისა და იმპლემენტაციის პროცესში.

მეორე საგულისხმო ფაქტორი არის სწრაფი დინამიკა და პროგრესი, რომელიც ადამიანის უფლებათა სფეროში შეიმჩნევა, უპირატესად მისი თანდათანობითი, საგნობრივი (ratione materiae) გაფართოებისა და უფლებათა უფრო სიმიქრო და ცვალებადობის თვალსაზრისით. ამ მხრივ განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ადამიანის უფლებათა სტრატეგიის სასამართლო პროცესში (სასამართლო პრაქტიკით) გამომუშავებული ახალ-ახალი სტანდარტებისა და დოკტრინების გათვალისწინება (ერთი მხრივ) და ადამიანის უფლებათა ევროპული ქარტიის გათვალისწინებული ძირითადი უფლებათა და თავისუფლებათა ჩამონათვალი (მეორე მხრივ).

რომელიც გაცილებით აღემატება ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მუხლების ჩამონათვალს. შემდეგ ფაქტორად, ცხადია, გვევლინება საკუთრივ საქართველოში მიმდინარე პოლიტიკური, ეკონომიკური, სოციალური და სხვა პროცესები, მათ შორის, მწვავე პოლიტიკური კრიზისის როგორც უკვე წარმოშობილი, ისე შესაძლო თანამდევ შედეგები. ამ ფაქტორს კიდევ უფრო ამძაფრებს გლობალური დათბობითა და მსოფლიო ეკონომიკური კრიზისით გამოწვეული მწვავე მოთხოვნები.

მიუხედავად თანამედროვეობასა და მომავალზე ძლიერი ორიენტაციისა, საზოგადოებრივ საკონსტიტუციო კომისიას მიანიჭა, რომ კონსტიტუციურ სამართალშემოქმედების პროცესში არსებითად უნდა იქნეს გათვალისწინებული საკუთრივ ქართული პოლიტიკური, სოციალური და სამართლებრივი კულტურა. ეს როლი ნიშნავს, რომ ჩვენ „ჩვენს წარსულში“. ჩვენ გვმართებს იმ ზომით გავითვალისწინოთ ქართველთა, საერთოდ საქართველოს მოსახლეობის ტრადიციები, რა ზომითაც მათი უგულვებელყოფა კი არ მოხსნის პრობლემებს, არამედ პირიქით, შეგვიქმნის მათ და დამატებით ძალისხმევას დაისაჭიროებს ჭეშმარიტი კონსტიტუციონალიზმის დასამკვიდრებლად საქართველოში.

აუცილებლად მიგვაჩინია, მაქსიმალურად გავითვალისწინოთ უახლესი უცხოური გამოცდილება უფლებათა კონსტიტუციური უზრუნველყოფის სფეროში. ამ მხრივ არ შემოვიფარგლებით მარტო ე.წ. „ძველი დემოკრატიების“ გამოცდილებით. ასევე უადრესად საინტერესო და ცვალებადი ე.წ. „ახალი დემოკრატიების“ გამოცდილება, უწინარესად, აღმოსავლეთი და ცენტრალური ევროპის ქვეყნებისა.

ვინაიდან მწარე გამოცდილებამ, განსაკუთრებით – უკანასკნელი წლებისა, თვალნათლივ დაგვანახა, თუ როდენ აუცილებელია „პროცესუალური მესამიზმები“ კონსტიტუციით გაცხადებული, დადგენილი თუ აღიარებული უფლებების ქმედითი უზრუნველყოფისათვის, შესაბამისად, ამ მხრივაც დაგვეძლია კონსტიტუციის „გამდიდრება“ და სრულყოფა.

• **მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები**

განსაკუთრებულ ყურადღებას იმსახურებს მასობრივი ინფორმაციის საშუალებათა (განსაკუთრებით ელექტრონულ საშუალებათა) თავისუფლებისა და გამჭვირვებლობის უზრუნველყოფა, რადგან მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები წარმოადგენს არა მარტო ინფორმაციის, არამედ დეზინფორმაციის თუ ინფორმაციული აგრესიის გავრცელების საშუალებასაც, რაც, შესაძლოა, გამოყენებული იქნეს როგორც სახელმწიფო, ასევე საზოგადოებრივი ინტერესებისა და დემოკრატიული პროცესების წინააღმდეგ. ამიტომ საჭიროდ მივიჩნეოთ, კონსტიტუციით (გარდამავალი დებულებით) დაგვადგინოს კანონის მიღების ვალდებულება, რომლითაც განისაზღვრება, რომ:

- მასობრივი ინფორმაციის საშუალების მესაკუთრე და მფლობელი არ შეიძლება იყოს ოფშორულ ზონაში რეგისტრირებული პირი;
- ინფორმაცია მასობრივი ინფორმაციის საშუალების მესაკუთრეებისა და მფლობელების, აგრეთვე მისი წლიური ბალანსის, ბიუჯეტისა და საგადასახადო ვალდებულების შესახებ ყველასთვის ხელმისაწვდომია;
- მასობრივი ინფორმაციის საშუალების მესაკუთრე და მფლობელი ვალდებულია ყოველწლიურად წარადგინოს ქონებრივი და ფინანსური დეტალური ცხრილები, რომლებიც ყველასთვის ხელმისაწვდომია;
- ზემოაღნიშნული ინფორმაციის გაუცემლობა იწვევს კანონით გათვალისწინებულ პასუხისმგებლობას.

განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება „საზოგადოებრივ მაუწყებელს“, როგორც გამოსატანის თვისის სუფლებისა და ინფორმაციის თავისუფლად მიღებისა და გავრცელების საშუალებას, რომელსაც საზოგადოება აფინანსებს და ამიტომ ვალდებულია შეასრულოს მისი დაკვეთა. გასათვალისწინებელია, რომ საზოგადოებრივი მაუწყებლის ფუნქციების პრობლემა ერთი იმათაგანია, რომლის გადაჭრაც ვერ მოხერხდა და რომლის სამართლიან მოგვარებაზეც მნიშვნელოვნად და მოკიდებული ქვეყანაში დემოკრატიული პროცესის განვითარება, შეუქცევადობა და სტაბილური საზოგადოებრივ-პოლიტიკური გარემოს შექმნა. ამიტომ საჭიროდ მიგვაჩინია კონსტიტუციის გარდამავალი დებულებით დადგინდეს ვალდებულება კანონის მიღებისა, რომლითაც განისაზღვრება საზოგადოებრივი მაუწყებლის დაწესებულება, სახელმწიფოს ვალდებულება, შექმნას და დააფინანსოს საზოგადოებრივი

მაუწყებელი, დაფინანსების მინიმალური ოდენობა (ვთქვათ, სახელმწიფო ბიუჯეტის განსაზღვრული პროცენტი) და მისი დროებითი (ვთქვათ, 10 წლის განმავლობაში) მმართველობის შემდეგი წესი:

- საზოგადოებრივ მაუწყებელს ხელმძღვანელობს 7 – 9 წევრისაგან შექმნილი სამეთვალყურეო საბჭო, რომელიც განსაზღვრავს საზოგადოებრივი მაუწყებლის პოლიტიკას, ხმათა უმრავლესობით ნიშნავს და თანამდებობიდან ათავისუფლებს გენერალურ დირექტორს, უფლებამოსილია გააუქმოს მისი გადაწყვეტილება;
- საბჭოს წევრი გამწვანდება 5 წლის ვადით. თითო წევრს ნიშნავენ საქართველოს პრეზიდენტი და სახალხო ქომაგი (ომბუდსმენი), ხოლო დანარჩენ წევრებს ირჩევს პარლამენტი საზოგადოებრივი ორგანიზაციების გაერთიანებათა წარდგინით (პარლამენტმა წევრები უნდა აირჩიოს ან მაღალი კვორუმით, ისე, რომ ოპოზიციის თანხმობის გარეშე მათი დანიშვნა ვერ მოხერხდეს, ან, უბრალოდ, ჩაიწეროს, რომ 7 წევრიდან 3-ს ნიშნავს უმრავლესობა, 4-ს – ოპოზიცია);
- საბჭოს წევრად ან გენერალურ დირექტორად არ შეიძლება გამწვანდეს პირი, რომელიც არის მასობრივი ინფორმაციის საშუალების მესაკუთრე ან/და მფლობელი, დანიშნის მომენტში ეწვევა სამწვარემო საქმიანობას, ბოლო 3 წლის განმავლობაში იყო საჯარო მოსამსახურე ან პოლიტიკური პარტიის წევრი.

• **სახალხო ქომაგი (ომბუდსმენი)**

სახალხო ქომაგი (ომბუდსმენი) ინსტიტუტი დემოკრატიული სისტემის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი შემადგენელი ნაწილი და ქმედითი მექანიზმია ხელისუფლების საქმიანობაზე (ადამიანის უფლებათა დაცვის თვალსაზრისით) მუდმივი კონტროლის განსახორციელებლად. ამიტომ მისი უფლებამოსილება კონსტიტუციაში უნდა აისახოს. ასევე კონსტიტუციით უნდა განისაზღვროს ამ ინსტიტუტის ფორმირების წესი და საქმიანობის პრინციპები. მიგვაჩინია, რომ კონსტიტუციამ უნდა დაადგინოს, სახალხო ქომაგთან (ომბუდსმენტთან) ერთად, ქვეყანაში არსებული ვითარების გათვალისწინებით, ერთი ან რამდენიმე სახალხო ქომაგის თანამდებობის კანონით შემოღების შესაძლებლობა სპეციალურ პრობლემათა მიხედვით (მაგ., სახალხო ქომაგი არასრულწლოვანთა საკითხებში, მასობრივი ინფორმაციის საშუალებათა საკითხებში) მათზე გადაუდებელი რეაგირებისა და ქმედითი მოგვარებისათვის. სახალხო ქომაგის (ომბუდსმენის) დამოუკიდებლობის უზრუნველყოფის მიზნით კონსტიტუციაში უნდა ჩაიწეროს:

- საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვაზე ზედამხედველობის მიზნით იქმნება სახალხო ქომაგის (ომბუდსმენის) ინსტიტუტი;
- სახალხო ქომაგი (ომბუდსმენი) დამოუკიდებელია თავის საქმიანობაში. იგი ანგარიშვალდებულია პარლამენტის წინაშე;
- სახალხო ქომაგი (ომბუდსმენი) აირჩევა 5 წლის ვადით. ერთი და იგივე პირი სახალხო ქომაგად (ომბუდსმენტად) შეიძლება აირჩეს მხოლოდ ორჯერ;
- სახალხო ქომაგი (ომბუდსმენი) სარგებლობს ისეთივე იმუნიტეტით, როგორც საქართველოს პარლამენტის წევრი;
- სახალხო ქომაგს (ომბუდსმენს) უფლებამოსილება ვადადმე შეუწყდებია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ:

- ა) მიადრია 75 წლის ასაკს;
- ბ) გადადგა თანამდებობიდან;
- გ) სასამართლომ ცნო ქმედუნაროდ, უგზო-უკვლოდ დაკარგულად ან გარდაცვლილად;
- დ) დაკარგა საქართველოს მოქალაქეობა;
- ე) შეუძლებელია შეასრულოს სახალხო ქომაგის მოვალეობა ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო;
- ვ) დაიკავა სახალხო ქომაგის სტატუსთან შეუთავსებელი თანამდებობა ან ეწევა შეუთავსებელ საქმიანობას;
- ზ) მის მიმართ კანონიერ ძალაში შევიდა სასამართლო გაამატყუნებელი განაჩენი;
- თ) გარდაიცვალა;

- სახალხო ქომაგი (ომბუდსმენი) ქმნის თავის სამსახურს; მას შეუძლია თავისი უფლებამოსილების ნაწილი დროებით გადასცეს სახალხო ქომაგის სამსახურის თანამშრომელს. ამ პერიოდში ის ისარგებლებს სახალხო ქომაგის უფლებებითა და იმუნიტეტით, გადაცემული უფლებამოსილების ფარგლებში;

- პარლამენტისთვის სახალხო ქომაგის კანდიდატურის წარდგენის უფლება აქვს საპარლამენტო ფრაქციას, უფლებადამცველ საზოგადოებრივ ორგანიზაციებთან კონსულტაციების შემდეგ;

აღტერნატივა (ზ. ჭუნაშვილი): პარლამენტისთვის სა-

ხალხო ქომაგის კანდიდატურის წარდგენის უფლება აქვთ საპარლამენტო ფრაქციასა და მოქალაქეთა საზოგადოებრივ გაერთიანებას.

- სახალხო ქომაგად შეიძლება აირჩეს მხოლოდ 30 წლის ასაკს მიღწეული საქართველოს მოქალაქე, რომელიც ეწევა საზოგადოებრივ, შემოქმედებით, სამეცნიერო, პედაგოგიურ ან უფლებდაცვით საქმიანობას, ბოლო 3 წლის განმავლობაში არ ყოფილა რომელიმე პოლიტიკური ორგანიზაციის წევრი ან საჯარო მოსამსახურე და ბოლო 5 წლის განმავლობაში ცხოვრობდა საქართველოში;

- სახალხო ქომაგი არჩეულად ჩაითვლება, თუ მას მხარს დაუჭერს პარლამენტის სრული შემადგენლობის უმრავლესობა, მათ შორის, საპარლამენტო ოპოზიციის სითი შემადგენლობის არანაკლებ 2/3-ისა. თუ კანდიდატმა პარლამენტის მხარდაჭერა ვერ მოიპოვა, მაშინ საპარლამენტო ოპოზიციას უფლება აქვს თავადვე წარადგინოს კანდიდატურა და სითი შემადგენლობის 3/4-ით აირჩიოს სახალხო ქომაგი; თუ საპარლამენტო ოპოზიციამაც ვერ მოახერხა სახალხო ქომაგის არჩევა, მაშინ მას პარლამენტისთვის წარდგენილ კანდიდატთაგან ხმათა უმრავლესობით ირჩევენ საქართველოს პრეზიდენტი, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს თავმჯდომარე და საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარე, რაც ფორმდება საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულებით, სასამართლოთა თავმჯდომარეების თანახმად მოქმედებით;

საზოგადოებრივი საკონსტიტუციო კომისია

საქართველოს კონსტიტუციის ახალი რედაქციის განვრცობილი კონცეფცია

- სახალხო ქომაგი ვალდებულია წელიწადში ორჯერ, საპარლამენტო სესიის გახსნიდან ერთი კვირის ვადაში, ანგარიში წარუდგინოს პარლამენტს გაწეული მუშაობის შესახებ, ხოლო პარლამენტი ვალდებულია, ანგარიშს წარდგინდეს ერთი თვის შემდეგ, პირველივე პლენარულ სხდომაზე დებატების ფორმით განიხილოს და შეაფასოს სახალხო ქომაგის ანგარიში და მისი რეკომენდაციების განხორციელების მიხედვით მისი შედეგობა;

- სახალხო ქომაგს უფლება აქვს:

- ა) პარლამენტის ან შესაბამისი ორგანოს წინაშე დასვას საჯარო მოსამსახურის თანამდებობიდან გადაყენების საკითხი, თუ საქმე ეხება ადამიანის ძირითად უფლებათა დარღვევას;
- ბ) კონსტიტუციური სარჩელით მიმართოს საკონსტიტუციო სასამართლოს კანონის ან სხვა ნორმატიული აქტის კონსტიტუციურობის თაობაზე.

• **საკუთრების უფლება**

აუცილებლად მიგვაჩინია კონსტიტუციით დაავადგინოთ, რომ:

- საკუთრების ჩამორთმევა შეიძლება მხოლოდ აუცილებელი საზოგადოებრივი საჭიროებისთვის ორგანული კანონით პირდაპირ დადგენილ შემთხვევაში, სასამართლოს გადაწყვეტილებით და წინასწარი სათანადო კომპენსაციით, ან ორგანული კანონით დადგენილი უკიდურესი აუცილებლობისას, შემდგომი სათანადო და დროული კომპენსაციით. კომპენსაციის ოდენობა არ უნდა იყოს ჩამორთმეული საკუთრების საბაზრო ღირებულებაზე ნაკლები. ჩამორთმეული საკუთრების კომპენსაცია, როგორც ნიუთიერი, ასევე ფულადი, არ მიიწინევა შემოსავლად და არ იბეგრება არანაირი გადასახადითა და მოსაკრებლით;

- საქართველოში უძრავ ქონებაზე საკუთრების უფლება არა აქვს იურიდიულ პირს, რომელშიც უცხო ქვეყნის, უცხო ქვეყნის ტერიტორიულ ერთეულს ან უცხო ქვეყნის საჯარო სამართლის იურიდიულ პირს, ან რომელიმე მათგანს ზემოხსენებულ რომელიმე სუბიექტთან ერთად პირდაპირ ან არაპირდაპირ ეკუთვნის წილის 20% ან უფრო მეტი.

• **სოციალური სფერო**

საქართველოში არსებული მდგომარეობის გათვალისწინებით, აგრეთვე მსოფლიოში არსებული ტენდენციებიდან გამომდინარე, აუცილებლად მივიჩნეოთ, კონსტიტუციით დაკონკრეტებულიყო ის საკითხები, რომლებიც ეხება სოციალური უფლებების დაცვას. კერძოდ, საჭიროა კონსტიტუციური გარანტიების შექმნა შრომისა და დასვენების უფლების, საარსებო გარემოს, დღობისა და ჯანმრთელობის დაცვის, ოჯახის დაცვისა და მიმემ დემოგრაფიული მდგომარეობის გაუმჯობესების, განათლების ხელშეწყობის უზრუნველსაყოფად.

მიზანშეწონილად მიგვაჩინია კონსტიტუციით დაავადგინოთ, რომ:

- სამუშაო დღის ხანგრძლივობა არ აღემატება 8 საათს, სამუშაო კვირისა – 41 საათს; ზეგანაკვეთური სამუშაო დამატებით ანაზღაურდება; დაქირავებულს აქვს ყოველწლიური, სულ ცოტა 15-დღიანი, ანაზღაურებადი შევბულების უფლება;

- სავალდებულო კანონის მიღება, რომლითაც განისაზღვრება დაქირავეულის შრომის მინიმალური საათობრივი ანაზღაურების ოდენობა;

- ყოველწლიური სახელმწიფო ბიუჯეტის მიღებასთან ერთად სახელმწიფო კანონით განსაზღვრავს საარსებო მინიმუმის ოდენობას;

- ოჯახი, რომლის წლიური შემოსავალი არ აღემატება საარსებო მინიმუმს, თავისუფლდება ყოველგვარი სახელმწიფო და ადგილობრივი გადასახადისაგან. იგი სარგებლობს ჯანდაცვისა და განათლების მათთვის განკუთვნილი სპეციალური სახელმწიფო პროგრამებით. ასეთი ოჯახის წევრი სარგებლობს უმაღლეს სასწავლებელში სწავლის სრული დაფინანსების უფლებით;

- ოჯახის დასაბეგრი წლიური შემოსავალი მცირდება ოჯახის საარსებო მინიმუმის ოდენობით, აგრეთვე, კანონით განსაზღვრულ შემთხვევებში წლის განმავლობაში ოჯახის წევრის განათლებაზე, მკურნალობასა და ჯანმრთელობის დაზღვევაზე გაწეული ხარჯის ოდენობით;

- ორსული ქალი მშობიარობამდე არანაკლებ 12 კალენდარული კვირის და მშობიარობის შემდეგ არანაკლებ 6 კალენდარული კვირის განმავლობაში სარგებლობს შევსებულების უფლებით; მშობიარობამდე, მშობიარობისას და მშობიარობის შემდეგ - სამედიცინო მოსახურების უფლებით; ორსულობისა და შვილის შექმნის გამო - ფულადი ანაზღაურების მიღების უფლებით, რომელიც საკმარისი იქნება როგორც მისი, ასევე ბავშვის უზრუნველყოფისათვის; ბავშვის ავადმყოფობისას მის მოსაგვლად - შევსებულების უფლებით. შევსებულებისა და ფულადი ანაზღაურების მიღების უფლება უნდა გაეგრძელებინა შვილად აყვანის შემთხვევაზე. სავალდებულო კანონის მიღება, რომლითაც განისაზღვრება ფულადი ანაზღაურების მიღების წყარო (სახელმწიფო ფონდი, სოციალური დაზღვევა);

- პარლამენტში იქმნება ოჯახისა და დემოგრაფიის საკითხთა კომიტეტი.

ჩვენს რეალობაში საჯარო მოსამსახურეთა ტრადიციული პოლიტიკური ხელისუფლების თუ უწყების ხელმძღვანელის შეცვლისას უპირატესად გამოიყენება არა მოხელეთა არა კონტინენტის იერები არც დაბალი პროფესიული დონით (თუქვა, საბაზად სწორედ ამ თვისებებს იყენებენ), არამედ თავის მომხრეთა დასაკმაყოფილებლად და მორჩილი ბიუროკრატიული აპარატის ჩამოსაყალიბებლად, რომელიც შემდგომ გამოიყენება კორუფციული (ელიტიზმი თუ მასობრივი) სისტემის შესაქმნელად, არჩევნების გასაყვამდებლად, ბიზნესის დატერორებისა და მონოპოლიზების საშუალებად და ა. შ. მიგვაჩინა, რომ ასეთი მდგომარეობის შესაცვლელად და საჯარო მოსამსახურეთა კეთილხინდისიერება, მდგრადი პროფესიული კორპუსის შესაქმნელად აუცილებელია კონსტიტუციით დადგინდეს:

- საჯარო მოსამსახურის დათხოვნა შეიძლება მხოლოდ კანონით მკაფიოდ დადგინდეს შემთხვევებში, რისი საფუძვლიც შეიძლება იყოს მხოლოდ მისი არაკეთილხინდისიერება, პროფესიული შესუსტება, არასაკმარისი კვალიფიკაცია, ასაკობრივი შესუსტება, სამსახურისთვის შესუსტებულად დატერორების მდგომარეობა, სამართალდარღვევა. საჯარო მოსამსახურის ოძულება, დატოვოს თანამდებობა, იქვეც კანონით გათვალისწინებულ პასუხისმგებლობას;

- კანონის მიღების ვალდებულება, რომლითაც განისაზღვრება, რომ აკრძალულია საჯარო მოსამსახურეთა მასობრივი დათხოვნა ნებისმიერი მოტივით. საჯარო მოსამსახურის თუ მისი ნაწილის რეორგანიზაციის შემთხვევაში, რეორგანიზებული სტრუქტურაში დასაქმების უპირატესი უფლება, სხვა თანაბარ პირობებში, აქვთ ყოფილ თანამშრომლებს. საჯარო მოსამსახურის თუ მისი ნაწილის გაუქმების შემთხვევაში, 1 წლის განმავლობაში საჯარო სამსახურში დასაქმების უპირატესი უფლება, სხვა თანაბარ პირობებში, აქვთ გაუქმებული სამსახურის ყოფილ თანამშრომლებს. სამსახურის რეორგანიზაციის თუ გაუქმების საფუძველზე დათხოვილ მოსამსახურეს სახელმწიფო კომპენსაციის სახით 1 წლის განმავლობაში, მაგრამ მხოლოდ დასაქმებამდე, უხდის ხელფასის 70%-ს.

● **სამოქალაქო საზოგადოების განვითარება**

დემოკრატიული სახელმწიფოს არსებობისათვის სამოქალაქო საზოგადოების მნიშვნელობის გათვალისწინებით, მიგვაჩინა, რომ კონსტიტუციით უნდა განისაზღვროს სახელმწიფოს ვალდებულება, შეუწყოს სამოქალაქო სექტორის განვითარებას.

III. არჩევნები

წარმომადგენლობითი დემოკრატიის განხორციელების ანუ სახელმწიფო თუ ადგილობრივი ხელისუფლების შექმნის ერთდერთი საშუალება არის არჩევნები. ამიტომ უდიდესი მნიშვნელობა აქვს საარჩევნო სისტემას, რომელმაც უნდა შექმნას ამომრჩეველთა ნების ადეკვატურად ასახვის აუცილებელი პირობები. ცხადია, მხოლოდ ეს ვერ უზრუნველყოფს არჩევნების სამართლიანი შედეგის მიღწევას: ასეთი შედეგი მიიღწევა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ხელისუფლება ან ამომრჩეველიც განუხრავად დაცავს არჩევნებს და დედგინდს წესებს. მაგრამ ისიც ცხადია, რომ, თუ არ დადგინდა არჩევნების სამართლიანი პირობები, მათ შორის, საარჩევნო დაეების გადაწყვეტის სამართლიანი წესები, შეუძლებელი გახდება არჩევნების სამართლიანი შედეგის მიღწევა. სწორედ ამიტომ, ანაერტი ქვეყნის კონსტიტუციაში ასახულია არა მხოლოდ არჩევნების საფუძველები, არამედ მთელი რიგი პროცესუალური ნორმებისა, რამაც უზრუნველყოს სამართლიანი და მდგრადი საარჩევნო გარემოს არსებობა. საზოგადოებრივ საკონსტიტუციო კომისიამ მიიჩნია, რომ ჩვენც ამ გზას უნდა დავადგეთ.

ლოდ არჩევნების საფუძველები, არამედ მთელი რიგი პროცესუალური ნორმებისა, რამაც უზრუნველყოს სამართლიანი და მდგრადი საარჩევნო გარემოს არსებობა. საზოგადოებრივ საკონსტიტუციო კომისიამ მიიჩნია, რომ ჩვენც ამ გზას უნდა დავადგეთ.

თითქმის 15 წელია მიმდინარეობს დავა საარჩევნო ადმინისტრაციის დაკომპლექტების წესის თაობაზე, რომელიც ღამის ყოველი არჩევნების წინ იცვლება, მაგრამ იმისდა მიუხედავად, ვის ხელშია ხელისუფლება, არ იცვლება ერთი პრინციპი: ყველა დონის საარჩევნო კომისიაში, აშკარად თუ ფარულად, უმრავლესობა სახელისუფლებო პარტიის ხელში რჩება. ამის გამო, სხვა მიზეზებზე რომ არაფერი ვთქვათ, საზოგადოებაში დამკვიდრდა დიდი უნდობლობა საარჩევნო ადმინისტრაციისა და მთლიანად არჩევნების მიმართ, რაც გაზრდილი აბსენტისიზმის (არჩევნებში მონაწილეობაზე უარის თქმის) უმთავრეს მიზეზად იქცა. ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ საარჩევნო ადმინისტრაციის დაკომპლექტების ასეთი წესი არაერთხელ იქცა ევროსაბჭოს ვენეციის კომისიისა და ყუთოს საარჩევნო სადამკვირვებლო მისიის კრიტიკის საგნად.

ასევე პრობლემურია ამომრჩეველთა სიების შედგენის წესი. აშკარაა, რომ საქართველოს 4,3 მილიონი მცხოვრებიდან შეუძლებელია ამომრჩეველი 3,6 მილიონი (მოსახლეობის 84%) იყოს. „გაბერილი“ სიები კი არჩევნების შედეგების გაყვამების ერთ-ერთი ხელშემწყობი ფაქტორია.

ჩვენი რეალობიდან გამომდინარე, არჩევნების საბოლოო შედეგებზე მნიშვნელოვან და ხშირად გადაწყვეტე გავლენას ახდენს ე.წ. „სახელისუფლო რესურსი“, რომლის მოცულობა, სხვადასხვა შეფასებით, ამომრჩეველთა 15-20%-ს აღწევს. თუ ამას დაემატებთ მოსყიდულ ან დაშინებულ ამომრჩეველს (დაახლოებით 10%), გამოდის, რომ ხელისუფლებაში მყოფი პოლიტიკური ძალა, დანარჩენ პოლიტიკურ ძალებთან შედარებით, არჩევნებს 25-30%-იანი უპირატესობით იწყებს.

„სახელისუფლო რესურსი“ გამოყენება და ამომრჩეველზე ფარული თუ აშკარა უკანონო ზემოქმედება მაქსიმალურ შედეგს იძლევა ზოგიერთი საარჩევნო სისტემის გამოყენებისას. ასეთია საქართველოში მოქმედი სისტემა (არჩევნებში ერთიანი პარტიული სიებით და ფარდობითი უმრავლესობის მაჟორიტარული სისტემით).

საარჩევნო პროცესის ტაბილურების უზრუნველსაყოფად და, ზოგადად, საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ცხოვრების მოსაწესრიგებლად აუცილებელია მიგვაჩინა არსებული საარჩევნო სისტემის შეცვლა ისეთი სისტემით, რომელიც საშუალებას მოგვცემს მკვეთრად შევამციროთ ზემოაღნიშნული უარყოფითი ფაქტორების გავლენა. ამით მიიღწევა მოსახლეობაში პოლიტიკური სპექტრისადმი არსებული დამოკიდებულების სათანადო ასახვა არჩევნების საბოლოო შედეგებში და შემცირდება საარჩევნო კამპანიის პერიოდში არაქანსადი ურთიერთდაპირისპირების ხარისხი.

ზემოაღნიშნულის გამო, აუცილებლად მიგვაჩინა, რომ კონსტიტუციის ძირითადი დებულებებით, ან გარდაამავალი დებულებებით მაინც, განისაზღვროს:

- 1. საარჩევნო ადმინისტრაციის შექმნის წესი;
- 2. ამომრჩეველთა სიის შედგენის წესი;
- 3. საარჩევნო სისტემა.

1. საარჩევნო ადმინისტრაციის შექმნის წესი

საარჩევნო კომისიები უნდა დაკომპლექტდეს საარჩევნო სუბიექტების მიერ კომისიების წევრებად სათანადო კვალიფიკაციის პირთა პარტიების წესით დანიშნის მეთოდით, ხოლო ხელისუფლების მიერ დანიშნულ წევრთა რაოდენობა შემოიფარგლოს ორგანიზაციული საქმიანობის დაწყებისთვის საკმარისი მინიმუმით - ერთი-ორი პირით. ასეთი წესის მოქმედების ვადა მიზანშეწონილია განისაზღვროს კონსტიტუციის ახალი რედაქციის საფუძველზე პარლამენტის არჩევნებისა და მომდევნო პარლამენტის არჩევნების გამართვისათვის საკმარისი ვადით. კერძოდ, შემოთავაზებულია შემდეგი მოდელი:

- ყოველი კომისია შედგება სულ ცოტა 9 წევრისაგან. კომისიების წევრების დანიშნის უფლება აქვთ პარლამენტის ბოლო არჩევნებში დამოუკიდებლად მონაწილე არა უმეტეს იმ რვა პარტიასა და საარჩევნო ბლოკს ან მათ უფლებამონაცვლეებს, თანაბარი რაოდენობით, რომლებმაც ამ არჩევნებში სხვებზე მეტი ხმა მიიღეს, მაგრამ ყველა საარჩევნო ოლქის მიხედვით არჩევნების მონაწილეთა არანაკლებ 1 პროცენტისა;

- ცენტრალური საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარეს საქართველოს პარლამენტის თანხმობით, თუ მას ასევე მხარს უჭერს საპარლამენტო ოპოზიციის აბსოლუტური უმრავლესობა, ნიშნავს საქართველოს პრეზიდენტი, საოლქო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარეს - ცენტრალური საარჩევნო კომისია, ხოლო საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარეს - შესაბამისი საოლქო საარჩევნო კომისია. კომისიის მდივანს თავის წევრთაგან ირჩევს თავად კომისია. ცენტრალური საარჩევნო კომისია იქმნება პარლამენტის მორიგი არჩევნებიდან 2 თვის, ხოლო საოლქო საარჩევნო კომისიები 4 თვის ვადაში. იმ შემთხვევაში, თუ ცენტრალური საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარის კანდიდატურის/კანდიდატურების წარდგენიდან 14 დღის ვადაში პრეზიდენტმა ვერ მიიღო პარლამენტის თანხმობა, მას ხმათა უმრავლესობით ნიშნავს საქართველოს პრეზიდენტი, საკონსტიტუციო სასამართლოს თავმჯდომარე და უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარე;

- ცენტრალური და საოლქო საარჩევნო კომისიების წევრად, აგრეთვე საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარედ, შეიძლება დაინიშნოს მხოლოდ ორგანული კანონით დადგენილი კვალიფიკაციის პირი.

2. ამომრჩეველთა სიის შედგენის წესი

ამომრჩეველთა სიების სანდობის პრობლემის გადაჭრა შესაძლებელია ამომრჩეველთა აღრიცხვის იმ მეთოდით, რომელიც მრავალ ქვეყანაში გამოიყენება. ეს არის ამომრჩეველთა წინასწარი რეგისტრაციის მეთოდი. ამიტომ მიზანშეწონილად მიგვაჩინა, კონსტიტუციის გარდამავალი დებულებით განისაზღვროს, რომ, დაეწესება - 10 წლის განმავლობაში, ამომრჩეველთა სიები შედგება ამომრჩეველთა წინასწარი რეგისტრაციის საფუძველზე, ბიომეტრიული პარამეტრების გამოყენებით. ბიომეტრიული პარამეტრების გამოყენება გამოირიცხავს ერთი და იმავე ამომრჩეველის რამდენიმეჯერ რეგისტრაციას, თუნდაც სხვადასხვა გვარით, მისამართით ან ყალბი საბუთით.

3. საარჩევნო სისტემა

ამომრჩეველთა ნების მაქსიმალურად გათვალისწინების მიზნით, აუცილებლად მიგვაჩინა კონსტიტუციით დადგინდეს, რომ პარლამენტისა და სხვა წარმომადგენლობით ორგანოთა არჩევნები იმართება პროპორციული სისტემით მრავალმანდატიანი საარჩევნო ოლქების მიხედვით. საზოგადოებრივი საკონსტიტუციო კომისიის მიერ შემოთავაზებულია ერთდერთი გადაცემალი ხმის სისტემა.

ალტერნატივა (ე. ძაბირაძე): რეგიონული პარტიული სიებით არჩევნების სისტემა, როდესაც ამომრჩეველი ვალდებულია, გააკეთოს 3 სუბიექტის პრეფერენციული არჩევანი
ორივე სისტემა ხელს შეუწყობს „თითოკაციანი“ პარტიების ეპოქის დასრულებას, პარტიების ტერიტორიული სტრუქტურის განვითარებასა და მდგრადი პარტიული სისტემის ჩამოყალიბებას, რეგიონებში პოლიტიკური ცხოვრების გამოცხადებას, ადგილობრივი პოლიტიკური ლიდერების გამოვლენას, პარლამენტში ადგილობრივი წარმომადგენლობის გაძლიერებასა და მოსახლეობაში იმის გათავისებას, რომ საქართველოს პარლამენტი სრულიად საქართველოს პოლიტიკური ორგანოა.

ქვემოთ აღწერილია როგორც კომისიის მიერ შემოთავაზებული, ასევე ალტერნატივის სახით წარმოდგენილი საარჩევნო სისტემები და მათი ძირითადი მახასიათებლები.

ა) ერთდერთი გადაცემალი ხმის სისტემა

ამ სისტემის გამოყენებისას საქართველო იყოფა ოთხ- და ხუთმანდატიანი საარჩევნო ოლქებად ისე, რომ მანდატების წონა დაახლოებით ერთნაირი იყოს (გამონაკლის შემთხვევებში შესაძლებელია სამ- და ექვსმანდატიანი ოლქების შექმნაც).

კენჭისყრისას ამომრჩეველი „1“-ს უწერს იმ კანდიდატს, რომლის არჩევაც სურს, „2“-ს - იმ კანდიდატს, რომელსაც აირჩევდა, პირველი რომ არ ყოფილიყო, „3“-ს - იმ კანდიდატს, რომელსაც აირჩევდა, პირველი ორი რომ არ ყოფილიყო და ა.შ. ამომრჩეველს შეუძლია გააკეთოს ნებისმიერი რაოდენობის პრეფერენცია.

არჩეულად ითვლებიან ის კანდიდატები, რომლებიც საარჩევნო კვოტის ტოლ ან მეტ „ერთიანს“ მიიღებენ (საარჩევნო კვოტის დასადგენად არჩევნების მონაწილეთა რაოდენობა იყოფა მანდატების რაოდენობას პლუს ერთზე და შედეგს ემატება ერთი). თუ პირველ ადგილზე გასულმა კანდიდატმა კვოტაზე მეტი „ერთიანი“ მიიღო, ზედმეტი ბიულეტენები გადაეცემა მათში „2“-ით აღნიშნულ კანდიდატებს, ხოლო თუ „2“-ით აღნიშნული კანდიდატი უკვე არჩეულია, ბიულეტენი გადაეცემა „3“-ით აღნიშნულ კანდიდატს და ა.შ. იგივე მოხდება, თუ მეორე ადგილზე გასულმა კანდიდატმა კვოტაზე მეტი „ერთიანი“ მიიღო. როგორც კი ბიულეტენების გადაცემის შედეგად რომელიმე კანდიდატი კვოტის ტოლი ბიულეტენები აღმოაჩნდება, იგი არჩეულად ჩაითვლება. თუ ყველა „ზედმეტი“ ბიულეტენის გადაცემის შემდეგ დარჩა გაუნაწილებელი მანდატები, ბოლო ადგილზე გასული კანდიდატის ყველა ბიულეტენი გადაეცემა მათში „2“-ით აღნიშნულ კანდიდატებს, ხოლო თუ „2“-ით აღნიშნული კანდიდატი უკვე არჩეულია, ბიულეტენი გადაეცემა „3“-ით აღნიშნულ კანდიდატს და ა.შ. თუ ამის შემდეგ კიდევ დარჩა გაუნაწილებელი მანდატები, ასეთივე წესით გადასაწილებელია ბოლოს წინა ადგილზე გასული კანდიდატის ბიულეტენები და ა.შ. სანამ გაუნაწილებული მანდატი აღარ დარჩება.

ამ სისტემის ძირითადი მახასიათებლები:

- მაჟორიტარული სისტემისაგან განსხვავებით, ე.წ. „დაკარგული“ ხმების რაოდენობის მკვეთრად შემცირება, ანუ იმ ამომრჩეველთა რაოდენობის შემცირება, ვისი არჩევანიც არ იქნა გათვალისწინებული. ეს შედეგად გვაძლევს ლეგიტიმაციის მაღალი ხარისხის მქონე პარლამენტს (მისი შემადგენლობა მოსახლეობის უდიდესი ნაწილის წარმომადგენელია);

ამ სისტემის (ორტურიანი) დანერგვა არაერთხელ მოხდინდა სხვა ქვეყნებში, მაგნიტის 50%-ზე მეტს მიიღეს, ხოლო მანდატის 50%-ს, ბოლო რაოდენობის გამოყენებისას კი - 70%.

ნუ ვაძევით კონსტიტუციას ხელისუფლებაში მავანთა მუდმივად ღარჩინის შესაძლად!

ტერიტორიული ერთეულების წარმომადგენლობის უზრუნველყოფა, რასაც ვერ იძლევა საერთო-ეროვნული პარტიული სიებიტე ვარძეთული არჩევნები; - იმ პოლიტიკურ ძალთა წარმომადგენლობის უზრუნველყოფა, რომლებსაც მნიშვნელოვანი გავლენა აქვთ მხოლოდ ერთ ან რამდენიმე რეგიონში; - იმ უარყოფითი შედეგის შემცირება, როდესაც ერთი ლიდერის ხარჯზე პარლამენტში ხვდება საზოგადოებისთვის უცნობი ბეჭი პირი; - აღმინისტრაციული რესურსის გამოყენების უარყოფითი ეფექტის შემცირება: რომელიმე საარჩევნო ოლქში აღმინისტრაციული რესურსის გამოყენება გავლენას ვერ მოახდენს სხვა ოლქების შედეგებზე; - ეს სისტემა უზრუნველყოფს პოლიტიკური უმცირესობის წარმომადგენლის არჩევას, თუ მის მხარდამჭერთა რაოდენობა კვლევის ტოლია. მაგალითად, თუ კანდიდატის მხარდამჭერთა რაოდენობა ოთხმანდატიან ოლქში 1/5-ზე, ხოლო ხუთმანდატიან ოლქში 1/6-ზე მეტია, მისი არჩევა გარანტირებულია. ამასთან, თუ რომელიმე პარტიის მხარდამჭერთა რაოდენობა, ვთქვათ, 60%-ს არ აღემატება, იგი შეძლებს მაქსიმუმ 2 კანდიდატის გაცვანას 4-მანდატიან ოლქში და 3 კანდიდატის გაცვანას 5-მანდატიან ოლქში.

ბ) რეგიონული პარტიული სიებით არჩევნების სისტემა, როდესაც ამომრჩეველი ვალდებულია, გააკეთოს 3 სუბიექტის პრეფერენციული არჩევანი

ამ სისტემით ამომრჩეველი ვალდებულია, ხმა მისცეს მისთვის მეტნაკლებად სასურველ სამ პოლიტიკურ სუბიექტს (პარტიულ სიას) და მოახდინოს რანჟირება: მისთვის ყველაზე მისაღებს დაუწეროს 1-იანი, შემდგომს - 2-იანი და ბოლოს - 3-იანი. ხმების დათვლისას სუბიექტისთვის დაწერილი „1“ ფასდება 10 ქულით, „2“ - 9 ქულით, ხოლო „3“ - 8 ქულით. შემდეგ ჯამდება თითოეული სუბიექტის მიერ მიღებული ქულები და მანდატები ნაწილდება ე.წ. „საარჩევნო კვოტისა და უდიდესი ნაშთის წესით“.

არჩევნების შედეგად ყოველ საარჩევნო ოლქში მანდატები მიეკუთვნება მხოლოდ იმ პარტიებსა და საარჩევნო ბლოკებს, რომლებიც შესაბამის ოლქში არჩევნების მონაწილეთა ხმების შესაბამისი ქულების (არჩევნების მონაწილეთა რაოდენობა X 27) 4%-ს მაინც მიიღებენ. საარჩევნო კვოტის დასადგენად ნამდვილი ბიულეტენების რაოდენობისა და 27-ის ნამრავლი იყოფა გასანაწილებელი მანდატების რაოდენობაზე; მიღებული რიცხვის მთელი ნაწილი წარმოადგენს საარჩევნო კვოტას. პარტიის მიერ მიღებული მანდატების რაოდენობის დასადგენად მის მიერ მიღებული ქულების ჯამი იყოფა საარჩევნო კვოტაზე; მიღებული რიცხვის მთელი ნაწილი წარმოადგენს მიღებული მანდატების რაოდენობას. ამ დროს, ჩვეულებრივ, რჩება ნაშთი და ერთი ან რამდენიმე გაუნაწილებელი მანდატი, რომელთაგან თითო მიეკუთვნება უდიდესი ნაშთის მქონე პარტიებს.

ხმის მიცემის ასეთი წესი, მართალია, ერთგვარად ზღუდავს არჩევანის თავისუფლებას, მაგრამ რეალურად, წვენი სინამდვილის გათვალისწინებით, ხმის მიცემის სწორედ ასეთი წესი აძლევს ამომრჩეველს საშუალებას, რომ მისი ნება, სრულად თუ არა, ნაწილობრივ მაინც აისახოს არჩევნების საბოლოო შედეგებში: ალბათობა იმისა, რომ ამომრჩეველის მიერ შერჩეული სამივე სუბიექტი აღმოჩნდეს პარლამენტს მდგამ, ძალიან მცირეა. შესაბამისად, ამომრჩეველთა აბსოლუტური უმრავლესობის ნება მეტნაკლებად იქნება ასახული, რაც გაზრდის პარლამენტისადმი ხალხის ნდობას. ეს კი საპარლამენტო მმართველობის პირობებში უადრესად მნიშვნელოვანი ფაქტორია.

გარდა ამისა, ხმის მიცემის ასეთი წესი მინიმუმამდე ამცირებს სახელისუფლებო რესურსის, მოსყიდული ან დაშინებული ამომრჩეველის ზეგავლენას არჩევნების საბოლოო შედეგებზე; უფრო მეტიც, გარკვეულწილად ათავისუფლებს კიდევ მათ ხელისუფლების ძალადობისა და შანტაჟისაგან, რადგან საშუალებას აძლევს მე-2 და მე-3 არჩევანი მაინც გააკეთოს საკუთარი შეხედულების მიხედვით.

IV. უმრავლესობა და ოპოზიცია

ხელისუფლების განშტოებათა შორის ბალანსი აუცილებელია, მაგრამ არასაკმარისი პირობაა მმართველობის დემოკრატიული ინსტიტუტების ჩამოსაყალიბებლად. ამ ინსტიტუტების ჩამოყალიბებისა და გამართული ფუნქციონირების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი განმსაზღვრელი არის უმრავლესობისა და ოპოზიციის ურთიერთდამოკიდებულება, მათი თანამშრომლობისა თუ დაპირისპირების მოსალოდნელობის ხარისხი. ანუ, სხვაგვარად რომ ვთქვათ, სახელმწიფო ინსტიტუტების მდგრადი ფუნქციონირებისათვის აუცილებელია ქვეყანაში რეალური პოლიტიკური პლურალიზმის დამკვიდრება, რაც პოლიტიკურ ძალთა, უმრავლესობისა და ოპოზიციის შორის კონფონტაციას ქო არა, ზოგადად კონკურენციას, კონკრეტულ საკითხებში კი თანამშრომლობას გულისხმობს.

უმრავლესობისა და ოპოზიციის ურთიერთდამოკიდებულების დაყვანა მხოლოდ პოლიტიკურ ძალთა ურთიერთობამდე ჩვენს საზოგადოებაში დამკვიდრებული კიდევ ერთი მცდარი სტერეოტიპია. რეალურად ის გამოხატავს და მოიცავს ხელისუფლებისა და საზოგადოების ურთიერთობას. ოპოზიციის არსიდან და მიზნებიდან გამომდინარე, ის „იძულებულია“, ერთი მხრივ, კრიტიკულად შეაფასოს ხელისუფლების საქმიანობა, ხოლო მეორე მხრივ, მოახდინოს იმ პრობლემათა აქტუალიზაცია, რომლებიც მოსახლეობას აწუხებს, ანუ ცდილობს, იყოს საზოგადოების ინტერესების გამომხატველი და დამცველი, მათ შორის, მათი ინტერესებისაც, რომლებმაც არჩევნებზე მხარი ხელისუფლებას მისუცად პოლიტიკურ ძალას დაუჭირეს და არა ოპოზიციას.

ძველი დემოკრატიის ქვეყნებში, სადაც ხელისუფლებასა და ოპოზიციას შორის ურთიერთობას საუკუნობრივი ტრადიციები, დემოკრატიული სახელმწიფო ინსტიტუტები და საზოგადოებრივი მექანიზმები აწესრიგებს, ხელისუფლების კრიტიკა ოპოზიციისათვის სრულიად საკმარისი მექანიზმია საზოგადოებრივი აზრის ჩამოსაყალიბებლად და საზოგადოებრივი ვერდიქტის გამოსატანად, რასაც, ჩვეულებრივ, ხელისუფლების შეცვლა მოსდევს. ჩვენს პირობებში, როდესაც მსგავსი მექანიზმები არ

საკონსტიტუციო სასამართლოს თავმჯდომარე და უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარე (იხ. ნაწ. II - 'სახალხო ქომაგი');

- კონტროლის პალატის თავმჯდომარისა და წევრების, ცენტრალური საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარის, სახელმწიფო საგამომიებო დეპარტამენტისა და სტატისტიკის სახელმწიფო სამსახურის დირექტორების დანიშვნისას მნიშვნელოვანი უნდა იყოს საპარლამენტო ოპოზიციის მხარდაჭერა (იხ. ნაწ.: III - 'საარჩევნო სისტემა', VIII - 'მთავრობა', IX - 'სახელმწიფო ფინანსები და კონტროლი').

V. პარლამენტის, პრეზიდენტისა და მთავრობის ურთიერთობა

ერთ-ერთი ძირითადი მანკეზებული, რომლითაც განისაზღვრება სახელმწიფო მმართველობის კონსტიტუციური ფორმა, ხელისუფლების დანაწილებისა და მდგრადობის ხარისხი და საქმიანობის ეფექტიანობა, არის პარლამენტის, პრეზიდენტისა და მთავრობის ურთიერთობის მექანიზმები, მათი დამოუკიდებლობისა თუ ურთიერთდამოკიდებულების ხარისხი. ამიტომ მიზანშეწონილად მივიჩნევთ ჯერ ამ ურთიერთობის აღწერა, ხოლო შემდგომ ამ სახელმწიფო ინსტიტუტების სხვა მახასიათებლების წარმოდგენა.

პარლამენტის, პრეზიდენტისა და მთავრობის ურთიერთობის განმსაზღვრელი ამ ინსტიტუტების კონსტიტუციური სტატუსია:

საზოგადოებრივი საკონსტიტუციო კომისია საქართველოს კონსტიტუციის ახალი რედაქციის განვრცობილი კონცეფცია

გაგვიჩნია და მუდმივად არსებობს ავტორიტარული მმართველობის საფრთხე, ხელისუფლების „მიხლება“ ან, თუნდაც, საზოგადოებრივი ვერდიქტი არ არის ხელისუფლების შეცვლის გარანტია. გარდა ამისა, განვიღობო ოცმა წელიწადში დაგვანახა, რომ ხელისუფლებაში დიდი უმრავლესობით მოსული პოლიტიკური პარტიები, როგორც წესი, პრინციპულად არასწორად იყენებდნენ „დემოკრატიული მათორიტარიზმის“ პრინციპს და საერთოდ უგულებელყოფდნენ ოპოზიციის აზრს, რასაც არსად და არავისთვის სიკეთე არ მოუტანია. ამიტომ ოპოზიციას, საზოგადოებას საერთოდ, გაცილებით ძლიერი და ქმედითი მექანიზმები სჭირდება, რათა არ დაუშვას ავტორიტარული მმართველობა და, ამასთანავე, უზრუნველყოს საზოგადოებაში არსებული განწყობების მეტნაკლებად სრული ასახვა არჩევნების შედეგებში.

ყოველივე ზემოაღნიშნულის გამო, მიგვიჩნია, რომ: - პარლამენტი ვალდებულია შექმნას ადამიანის უფლებათა და პეტიციის საკითხთა კომიტეტი, რომელთა თავმჯდომარეები და წევრთა უმრავლესობა ან ოპოზიციის წარმომადგენლები იქნებოდნენ, ან კომიტეტის შემადგენლობას მხარს უნდა უჭერდეს როგორც მთლიანად პარლამენტის, ასევე საპარლამენტო ოპოზიციის უმრავლესობა;

- პარლამენტის რეკლამენტის მიღებისთვის სავალდებულო უნდა იყოს როგორც მთლიანად პარლამენტის, ასევე საპარლამენტო ოპოზიციის აბსოლუტური უმრავლესობის მხარდაჭერა;

- პარლამენტის უფლება უნდა ჰქონდეს, შექმნას საგამომიებო ან სხვა დროებითი კომისია. ხოლო თუ ამას მოითხოვს პარლამენტის წევრთა სითი შემაღვუნლობის სულ ცოტა ერთი მეოთხედი, იგი ვალდებული უნდა იყოს შექმნას ასეთი კომისია. ამასთან, დროებითი კომისიაში საპარლამენტო უმრავლესობის წარმომადგენლობა მის წევრთა საერთო რაოდენობის ნახევარზე ნაკლები უნდა იყოს, ხოლო დროებითი საგამომიებო კომისიის თავმჯდომარე არ უნდა წარმოადგენდეს საპარლამენტო უმრავლესობას; - დროებითი საგამომიებო კომისიის მოთხოვნის შემთხვევაში პარლამენტი ვალდებული უნდა იყოს დანიშნოს საგანგებო პროკურორი (საგანგებო პროკურორის შესახებ იხ. ნაწ. VI - 'პარლამენტი');

- პარლამენტის უფლება უნდა ჰქონდეს, განსაკუთრებული სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის საკითხის გამოსამიებლად, რომცავე შეიცავს დანაშაულის ნიშნებს, აგრეთვე, თუ ხელისუფლების უმაღლესი თანამდებობის პირთა საქმიანობაში იკვეთება დანაშაულის ნიშნები, მიიღოს გადაწყვეტილება საგანგებო პროკურორის დანიშვნის შესახებ;

- პარლამენტის წევრისათვის უფლებამოსილების ვადამდე შეწყვეტის საკითხს, თუ ამას საფუძვლად უდევს თანამდებობრივი შეუთავსებლობა ან პარლამენტის მუშაობაში არმონაწილეობა, პარლამენტმა კენჭი უნდა უყაროს მხოლოდ ადამიანის უფლებათა კომიტეტის დასკვნის შემდეგ; - სახალხო ქომაგის (ომბუდსმენის) არჩევისას ვადამწევრი უნდა იყოს საპარლამენტო ოპოზიციის მხარდაჭერა. ხოლო თუ პარლამენტმა კონსტიტუციით დადგენილ ვადაში ვერ აირჩია სახალხო ქომაგი, მას ხმათა უმრავლესობით ირჩევს საქართველოს პრეზიდენტი,

- პარლამენტი არის ქვეყნის უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანო, რომელიც, სახალხო სუვერენიტეტისა და გამომდინარე, ახორციელებს საკანონმდებლო ხელისუფლებას, განსაზღვრავს ქვეყნის საშინაო და საგარეო პოლიტიკის ძირითად მიმართულებებს, ქმნის მთავრობას, კონსტიტუციითა და კანონით განსაზღვრულ ფარგლებში ახორციელებს საპარლამენტო კონტროლს და სხვა უფლებამოსილებებს;

- საქართველოს პრეზიდენტი არის საქართველოს სახელმწიფოს მეთაური. იგი განასახიერებს ქვეყნის ერთიანობას, წარმოადგენს საქართველოს სახელმწიფოს და ასრულებს კონსტიტუციითა და კანონით დაკისრებულ მოვალეობას.

საქართველოს პრეზიდენტი არ ერევა აღმასრულებელი ხელისუფლების (მთავრობის) საქმიანობაში, მაგრამ მას აქვს საკმარისი უფლებამოსილება, რათა უზრუნველყოს სახელმწიფო ინსტიტუტთა სტაბილური საქმიანობა კონსტიტუციის შესაბამისად. ამ მიზნით იგი ახორციელებს არბიტრის ფუნქციას სახელმწიფო ხელისუფლების განშტოებათა შორის, აგრეთვე, სახელმწიფოსა და საზოგადოებას შორის;

- საქართველოს მთავრობა არის ქვეყნის სახელმწიფო ხელისუფლების უმაღლესი აღმასრულებელი ორგანო, რომელიც კონსტიტუციითა და კანონით დადგენილ ფარგლებში წარმართავს და ახორციელებს საშინაო და საგარეო პოლიტიკას, ხელმძღვანელობს სამოქალაქო და სამხედრო უწყებებს.

მთავრობა შედგება მისი თავმჯდომარისა (პრემიერ-მინისტრისა) და მინისტრებისგან. პრემიერ-მინისტრი ხელმძღვანელობს მთავრობას და პასუხისმგებელია მისი საქმიანობის გამო პარლამენტის წინაშე. მინისტრები კოლექტიურად არიან პასუხისმგებელი მთავრობის საქმიანობის გამო პარლამენტის წინაშე, ხოლო პიროვნულად - თავისი უწყების საქმიანობის გამო პრემიერ-მინისტრისა და პარლამენტის წინაშე.

• მთავრობის შექმნა

მთავრობა უფლებამოსილებას იხსნის ახლადარჩეული პარლამენტის წინაშე, თუქცა პრეზიდენტის დაჯვლებით ავრძელებს საქმიანობას ახალი მთავრობის შექმნამდე. ახალი მთავრობის შექმნა ზღვარდებულია: მისი შექმნა უნდა დასრულდეს პარლამენტის პირველი შეკრებიდან ან მთავრობის გადადგომიდან 32 დღეში* (მეყარი საპარლამენტო უმრავლესობის არსებობისას ეს ვადა რეალურად 10 დღემდე მცირდება).

მთავრობა იქმნება შემდეგი წესით:

- საქართველოს პრეზიდენტი ვალდებულია, საპარლამენტო ფრაქციებთან კონსულტაციის შემდეგ,

* უფრო მაღალი საარჩევნო ზღვარბლი, განუეთიარბებლი პარტიული სისტემის და დემოკრატიული ტრადიციების უქონლობის ფონზე, ხელს უწყობს დომინანტი პარტიის, ე.წ. სახელისუფლებო პარტიის განჩენას. მაგალითად, 7-პროცენტისანი ზღვარბლის პირობებში, 1999 წელს ზღვარბლი სამმა, ხოლო 2004 წელს მხოლოდ ორმა სუბიექტმა გადალბა, თანაც თითო სუბიექტმა ორიჯერჯერ 7 პროცენტზე ოდნავ მეტი ხმა მიიღო და, ცხადია, თავისუფლად შეიძლება მიგველო ერთპარტიული პარლამენტი, რაც დაარდვევდა პარლამენტარიზმისა და პლურალისტური დემოკრატიის პრინციპებს. დასკვნა ერთია - მაღალი საარჩევნო ზღვარბლის შენარჩუნების შემთვევაში დიდა ახეთი საფრთხის ალბათობა.

პარლამენტი წარუდგინოს პრემიერ-მინისტრის კანდიდატურა პარლამენტის პირველი შეკრებიდან ან მთავრობის გადადგომიდან 10 დღის ვადაში.

- პრემიერ-მინისტრობის კანდიდატს პარლამენტმა კენჭი უნდა უყაროს პოლიტიკური პროგრამისა და მთავრობის შემადგენლობის წარდგენის შემდეგ პირველივე სხდომაზე კამათის გარეშე. პრემიერი არჩეულია წინააღმდეგობა, თუ მიიღებს პარლამენტის სიითი შემადგენლობის უმრავლესობის ხმებს. არჩევიდან 48 საათის განმავლობაში არჩეული პირს თანამდებობაზე ნიშნავს საქართველოს პრეზიდენტი.

- თუ პარლამენტი არ აირჩია საქართველოს პრეზიდენტის მიერ წარდგენილი კანდიდატი, მას შეუძლია პრეზიდენტის მონაწილეობის გარეშე მომდევნო 10 დღის განმავლობაში სიითი შემადგენლობის უმრავლესობით თავად აირჩიოს პრემიერ-მინისტრი. პრეზიდენტი ვალდებულია, 48 საათის განმავლობაში თანამდებობაზე დანიშნოს პარლამენტის მიერ არჩეული პრემიერ-მინისტრი.

- პრემიერ-მინისტრის კანდიდატურის წარსადგენად აუცილებელია სულ ცოტა 30 პარლამენტის წევრის ხელმოწერა. ამასთანავე, პარლამენტის წევრს უფლება აქვს ხელი მოაწეროს მხოლოდ ერთი კანდიდატის წარდგენას.

- წარდგენიდან 48 საათის განმავლობაში მინისტრებს პრემიერ-მინისტრის წარდგენით თანამდებობაზე ნიშნავს საქართველოს პრეზიდენტი.

- თუ პარლამენტი უმრავლესობით გადასცემს პრემიერ-მინისტრი ვერ იარჩია, დაუყოვნებლივ იმართება არჩევნების მომდევნო ტური, რომელშიც მონაწილეობის უფლება აქვს წინა ორ ტურში წარდგენილ ყველა კანდიდატს. არჩეულია წინააღმდეგობის უმრავლესობის ხმების მიიღებს და საქართველოს პრეზიდენტი ვალდებულია, არჩევიდან 48 საათის განმავლობაში იგი დანიშნოს პრემიერ-მინისტრად.

- თუ არჩევნების ბოლო ტურში ვერც ერთმა კანდიდატმა ვერ მიიღო ახარჩევად საკმარისი ხმები, საქართველოს პრეზიდენტი ვალდებულია, მომდევნო 7 დღის განმავლობაში პრემიერ-მინისტრად დანიშნოს ბოლო ტურში უკეთესი შედეგის მქონე კანდიდატი ან დაითხოვოს პარლამენტი.

ამ გადაწყვეტილება საუფლებად უნდა დაედოს პარლამენტის ფრაქციებთან კონსულტაცია და უმცირესობის მთავრობასთან ფრაქციების თანამშრომლობის შესაძლებლობა. იმ შემთხვევაში, თუ პრეზიდენტმა არ დაითხოვა პარლამენტი და პრემიერად დანიშნა ბოლო ტურში უკეთესი შედეგის მქონე კანდიდატი, მთავრობას აღარ ექნება საპარლამენტო უმრავლესობის მხარდაჭერა, მაგრამ ამგვარი ვითარება არ ქმნის ნიხურ სიტუაციას, რადგან:

- პარლამენტი უფლებამოსილია უნდობლობა გამოუცხადოს პრემიერ-მინისტრს, რაც იწვევს მის გადადგომას მხოლოდ იმ პირობით, თუ სიითი შემადგენლობის უმრავლესობით აირჩევს მის უფლებამოსნაცვლეს, ანუ თუ შეიქმნა საპარლამენტო უმრავლესობა (წინააღმდეგ შემთხვევაში, პარლამენტი ვერ გადააყენებს მთავრობას). პრეზიდენტი ვალდებულია, მომდევნო 48 საათის განმავლობაში დააკმაყოფილოს ეს მოთხოვნა და პრემიერ-მინისტრად დანიშნოს არჩეული პირი, ხოლო მინისტრებად - მის მიერ წარდგენილი პირები;

- უნდობლობის გამოცხადების მოტივირებული მოთხოვნის უფლება აქვს პარლამენტის სიითი შემადგენლობის სულ ცოტა ერთ მესამედს, მხოლოდ იმ პირობით, თუ მოთხოვნაში მითითებულია პრემიერ-მინისტრის უფლებამოსილების კანდიდატურა (უნდობლობის კონსტრუქციული ვოტუმი).

მაშასადამე, თუ პარლამენტი ჩამოყალიბდა უმრავლესობა, მას „უმტკივნეულოდ“ შეუძლია მთავრობის შეცვლა; ამასთანავე, გამორიცხულია მთავრობის სრულფასოვანი საქმიანობის წყვეტა, რადგან მისი გადაყენება და ახალი პრემიერ-მინისტრის არჩევა ერთი კენჭისყრით ხდება.

პრემიერ-მინისტრის გადადგომა, უფლებამოსილების შეწყვეტა ან მის მიერ თავისი უფლებამოსილების განხორციელების შეუძლებლობა 60 დღეზე მეტი დროის განმავლობაში იწვევს მთავრობის გადადგომას.

● **პარლამენტი – მთავრობა**

პარლამენტი ქმნის მთავრობას და აკონტროლებს მის საქმიანობას, მაგრამ ეს არ ნიშნავს, რომ მთავრობა უხიკვეოდ უნდა ემორჩილებოდეს პარლამენტის ნება-სურვილს. მთავრობას უნდა ჰქონდეს დამოუკიდებლობის მაღალი ხარისხი პარლამენტთან მიმართებაში.

ამიტომ მიგვაჩნია, რომ:
- პარლამენტის ერთსა და იმავე წევრს ერთი სესიის განმავლობაში მხოლოდ ერთხელ უნდა ჰქონდეს უნდობლობის გამოცხადების მოთხოვნაზე ხელმოწერის უფლება.

- გარდა ამისა, მთავრობას უნდა შეეძლოს პარლამენტზე გარკვეული ზემოქმედება თავისი პოლიტიკის გახატარებლად. კერძოდ, თუ პარლამენტმა არ მიიღო მთავრობის მიერ წარდგენილი კანონპროექტი ან პროგრამა, პრემიერ-მინისტრს უფლება უნდა ჰქონდეს, პარლამენტის წინაშე დასვა მისი ნდობის საკითხი. თუ ამის შემდეგ პარლამენტმა სიითი შემადგენლობის უმრავლესობით ნდობა გამოუცხადა პრემიერ-მინისტრს, უარყოფილი კანონპროექტი ან პროგრამა მიღებულია ჩაითვლება. მაგრამ თუ პარლამენტმა ნდობა არ გამოუცხადა პრემიერ-მინისტრს (რაც იწვევს მთავრობის

გადადგომას), იგი უფლებამოსილია, მომდევნო 48 საათის განმავლობაში პრეზიდენტს მიმართოს პარლამენტის დათხოვნის წინადადება. თუ ამის შემდეგ 14 დღის განმავლობაში პარლამენტმა სიითი შემადგენლობის უმრავლესობით აირჩია ახალი პრემიერ-მინისტრი, პარლამენტის დათხოვნის მოთხოვნა ძალას კარგავს. პრეზიდენტი პრემიერ-მინისტრად ნიშნავს არჩეულ პირს და მინისტრებად - მის მიერ წარდგენილ პირებს. მაგრამ თუ პარლამენტმა ვერ აირჩია პრემიერ-მინისტრი, პრეზიდენტმა უნდა გადაწყვიტოს, დაითხოვოს თუ არა პარლამენტი (თუ არ დაითხოვა, მან პარლამენტთან ერთად უნდა დაიწვიოს ახალი მთავრობის ფორმირება).

შესაძლებელია, რომ უთანხმოება წარმოიშვას პარლამენტსა და რომელიმე მინისტრს ან პრემიერ-მინისტრსა და მინისტრს შორის.

პირველ შემთხვევაში:
- პარლამენტი უფლებამოსილია სიითი შემადგენლობის უმრავლესობით უნდობლობა გამოუცხადოს მინისტრს. უნდობლობის გამოცხადების საკითხი შეიძლება დაისვას მხოლოდ ინტერპელაციის წესით დასმულ შეკითხვაზე პასუხის მოსმენის შემდეგ.

- თუ პარლამენტმა უნდობლობა გამოუცხადა მინისტრს, საქართველოს პრეზიდენტი ვალდებულია თანამდებობიდან გაათავისუფლოს იგი.

მეორე შემთხვევაში:
- პრემიერ-მინისტრი უფლებამოსილია პარლამენტის წინაშე დასვა მინისტრისათვის უნდობლობის გამოცხადების საკითხი. უნდობლობა გამოცხადებულად ითვლება, თუ მას მხარს დაუჭერს დამსწრეთა უმრავლესობა, მაგრამ არანაკლებ პარლამენტის სრული შემადგენლობის ერთი მესამედისა.

- თუ პარლამენტმა მხარი არ დაუჭირა პრემიერ-მინისტრის წინადადებას, პრემიერ-მინისტრი უფლებამოსილია პარლამენტის წინაშე დასვა მისი ნდობის საკითხი. თუ საკითხის დასმის შემდეგ პარლამენტის მიერ არ დაისვა პრემიერ-მინისტრისთვის უნდობლობის გამოცხადების საკითხი, ანდა დაისვა, მაგრამ პრემიერ-მინისტრს უნდობლობა არ გამოუცხადა, მინისტრისათვის უნდობლობა გამოცხადებულად ჩაითვლება და საქართველოს პრეზიდენტი ვალდებულია თანამდებობიდან გაათავისუფლოს იგი.

● **პარლამენტი – პრეზიდენტი**

პრეზიდენტი ხელს აწერს და აქვეყნებს კანონს და აქვს შეყოვნებითი (სუსპენზიური) ვეტოს უფლება. ეს უფლება პრეზიდენტს შესაძლებლობას აძლევს, პარლამენტს თავისი შენიშვნებით დაუბრუნოს მიღებული კანონი და დაავადებულოს იგი, ხელახლა განიხილოს კანონის შესაბამისი დებულებები.

პრეზიდენტი უფლებამოსილია პარლამენტის სიითი შემადგენლობის უმრავლესობის თანხმობით შეაჩეროს თვითმმართველობის ან ტერიტორიული ერთეულების სხვა წარმომადგენლობით ორგანოთა საქმიანობა, ან დაითხოვოს ისინი, თუ მათი მოქმედებით საფრთხე შეიქმნა ქვეყნის სუვერენიტეტს, ტერიტორიულ მთლიანობას, სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოთა კონსტიტუციურ უფლებამოსილებათა განხორციელებას.

● **პარლამენტის უფლებამოსილების ვადა და პირველი შეკრება**

- მიზანშეწონილად მიგვაჩნია პარლამენტის მორიგი არჩევნების გამართვა ერთსა და იმავე დროს, პარლამენტის არჩევნიდან 3 წლის შემდეგ, მეოთხე წლის მაისის მესამე კვირა დღეს*, ხოლო რიგგარეშე არჩევნებისა – პარლამენტის დათხოვნის 60 დღის ვადაში.

- ახალარჩეული პარლამენტის პირველი სხდომა უნდა გაიმართოს პარლამენტის სრული შემადგენლობის სულ ცოტა ორი მესამედის არჩეულია ოფიციალური გამოცხადებიდან არა უგვიანეს მეათე დღისა. პირველი სხდომის დღეს ნიშნავს საქართველოს პრეზიდენტი.

- პირველი სხდომა უფლებამოსილია შეუდგეს საქმიანობას, თუ მას ესწრება პარლამენტის სრული შემადგენლობის უმრავლესობა. პარლამენტი იძენს სრულ უფლებამოსილებას მხოლოდ მისი სრული შემადგენლობის სულ ცოტა ორი მესამედის უფლებამოსილების ცნობის შემდეგ.

- მოქმედი პარლამენტის უფლებამოსილება წყდება ახალარჩეული პარლამენტის პირველი შეკრებისთანავე. მიიჩნევა, რომ პირველი შეკრება შედგა, თუ მას ესწრება პარლამენტის სრული შემადგენლობის უმრავლესობა.

● **პარლამენტის რეგლამენტი**

პარლამენტის შინაგანი სტრუქტურა, მუშაობის წესი და მისი ურთიერთობა სახელმწიფო და ადგილობრივი თვითმმართველობის დაწესებულებებთან განისაზღვრება პარლამენტის რეგლამენტის შესახებ კანონით, რომელიც მიიღება პარლამენტის სიითი შემადგენლობის უმრავლესობით, იმ პირობით, რომ მას მხარს დაუჭერს საპარლამენტო ოპოზიციის სიითი შემადგენლობის უმრავლესობა.

● **პარლამენტის რეგლამენტი**

პარლამენტის შინაგანი სტრუქტურა, მუშაობის წესი და მისი ურთიერთობა სახელმწიფო და ადგილობრივი თვითმმართველობის დაწესებულებებთან განისაზღვრება პარლამენტის რეგლამენტის შესახებ კანონით, რომელიც მიიღება პარლამენტის სიითი შემადგენლობის უმრავლესობით, იმ პირობით, რომ მას მხარს დაუჭერს საპარლამენტო ოპოზიციის სიითი შემადგენლობის უმრავლესობა.

● **პრეზიდენტი – მთავრობა**

პრეზიდენტი არ უნდა ერეოდეს ადმინისტრაციული ხელისუფლების საქმიანობაში, მაგრამ როგორც სახელმწიფოს მეთაურსა და უმაღლეს მთავარსარდალს, უფლება უნდა ჰქონდეს, მოიწვიოს და უხელმძღვანელოს მთავრობის სხდომაზე ქვეყნის თავდაცვის საკითხთა განსახილველად, აგრეთვე საგანგებო და ომის მდგომარეობების დროს. სხდომის გადაწყვეტილება

უნდა გაფორმდეს პრეზიდენტის აქტით, პრემიერ-მინისტრის თანახმად.

პრეზიდენტი უფლება უნდა ჰქონდეს, საგანგებო ან ომის მდგომარეობის დროს მთავრობის წარდგენით გამოსცეს კანონის ძალის მქონე აქტები – დეკრეტები, ვინაიდან ექსტრემალური მდგომარეობის დროს შეიძლება საჭირო გახდეს ნორმატიული ახლის გადაწყვეტილებათა სწრაფად მიღება. მაგრამ სწრაფი გადაწყვეტილების მიღება ყოველთვის გარკვეული საფრთხის შემცველია. სწორედ ამიტომ მიზანშეწონილია, რომ დეკრეტის გამოცემაში მონაწილეობდნენ პრეზიდენტიც და მთავრობაც. დეკრეტი გამოცემის თანავე შედის ძალაში, მაგრამ იგი უმოკლეს ვადაში პარლამენტმა უნდა დაამტკიცოს და თუ არ დაამტკიცა, დეკრეტი ძალას დაკარგავს.

პრეზიდენტის აქტის ნამდვილობისათვის, გარდა კონსტიტუციით ან კანონით გათვალისწინებული შემთხვევებისა, საკვლეველო უნდა იყოს პრემიერ-მინისტრის, უფლებამოსილი მინისტრის ან პარლამენტის თავმჯდომარის თანახმად (კონტრასიგნაცია). ამ აქტებზე პასუხისმგებლობა თანახმად მიწვევს ეკისრება.

VI. პარლამენტი

ზემოთ განვსაზღვრეთ პარლამენტის კონსტიტუციური სტატუსი და მისი ურთიერთობა პრეზიდენტსა და მთავრობასთან. ამ ნაწილში წარმოადგენილია პარლამენტის შექმნისა და საქმიანობის ზოგიერთი სხვა მნიშვნელოვანი მახასიათებელი.

● **ერთპალატიანი თუ ორპალატიანი პარლამენტი?**

მიგვაჩნია, რომ საქართველოს სეპარატისტულ რეგონებთან დაკავშირებული პრობლემის პოლიტიკური გადაწყვეტის შესაძლებლობის გამოჩენამდე მიზანშეწონილი არ არის ორპალატიანი პარლამენტის შექმნა. პერსპექტივაში, ანუ შემოადინებული პრობლემის გადაწყვეტის შემდეგ, ჩვენი აზრით, აუცილებელი იქნება ორპალატიანი სისტემაზე გადასვლა, რაც უნდა გამოვიყენოთ ამ პრობლემის პოლიტიკურად გადაწყვეტის ხელშეწყობად. ეს პრობლემა რომ არ არსებობდეს, საერთოდ ვერ ვხედავთ ორპალატიანი პარლამენტის საჭიროებას. მიუხედავად რიგი დადებითი მახასიათებლებისა, ორპალატიანი პარლამენტში ჰიანურდება, ზოგჯერ კი მეტისმეტად, საკანონმდებლო პროცესი. გარდა ამისა, მისი შენახვა ცუფრო იპირი ჯდება.*

● **საარჩევნო ცენზო**

პარლამენტის წევრად არჩევის ცენზები (მოქალაქეობის, ასაკობრივი, ბინადრობის, მორალური) მხოლოდ კონსტიტუციით უნდა განისაზღვროს, რათა არ მოხდეს მიმდინარე კონსტიტუციური მოსაზრებები იარაღად მისი გამოყენება არასასურველ პირთა არჩევნიდან ჩამოსაშორებლად. მიგვაჩნია, რომ უნდა აიკრძალოს პარლამენტის წევრად ორმაგი მოქალაქეობის მქონე პირის არჩევა.

● **პარლამენტის უფლებამოსილების ვადა და პირველი შეკრება**

- მიზანშეწონილად მიგვაჩნია პარლამენტის მორიგი არჩევნების გამართვა ერთსა და იმავე დროს, პარლამენტის არჩევნიდან 3 წლის შემდეგ, მეოთხე წლის მაისის მესამე კვირა დღეს*, ხოლო რიგგარეშე არჩევნებისა – პარლამენტის დათხოვნის 60 დღის ვადაში.

- ახალარჩეული პარლამენტის პირველი სხდომა უნდა გაიმართოს პარლამენტის სრული შემადგენლობის სულ ცოტა ორი მესამედის არჩეულია ოფიციალური გამოცხადებიდან არა უგვიანეს მეათე დღისა. პირველი სხდომის დღეს ნიშნავს საქართველოს პრეზიდენტი.

- პირველი სხდომა უფლებამოსილია შეუდგეს საქმიანობას, თუ მას ესწრება პარლამენტის სრული შემადგენლობის უმრავლესობა. პარლამენტი იძენს სრულ უფლებამოსილებას მხოლოდ მისი სრული შემადგენლობის სულ ცოტა ორი მესამედის უფლებამოსილების ცნობის შემდეგ.

- მოქმედი პარლამენტის უფლებამოსილება წყდება ახალარჩეული პარლამენტის პირველი შეკრებისთანავე. მიიჩნევა, რომ პირველი შეკრება შედგა, თუ მას ესწრება პარლამენტის სრული შემადგენლობის უმრავლესობა.

● **პარლამენტის რეგლამენტი**

პარლამენტის შინაგანი სტრუქტურა, მუშაობის წესი და მისი ურთიერთობა სახელმწიფო და ადგილობრივი თვითმმართველობის დაწესებულებებთან განისაზღვრება პარლამენტის რეგლამენტის შესახებ კანონით, რომელიც მიიღება პარლამენტის სიითი შემადგენლობის უმრავლესობით, იმ პირობით, რომ მას მხარს დაუჭერს საპარლამენტო ოპოზიციის სიითი შემადგენლობის უმრავლესობა.

* ინფორმაციისთვის: ვეროპის 22 სახელმწიფოში, რომელთა მოსახლეობაც 16 მილიონს არ აღემატება, ერთპალატიანი პარლამენტებია.

* მაისში პარლამენტის არჩევის შემთხვევაში პარლამენტსა და მთავრობას საქმარისი დრო ექნებათ მომდევნო წლის ბიუჯეტის პროექტის მოსამზადებლად.

რას წერენ, რას ამბობენ ჩვენზე

როგორ შევუკრივდეთ საქართველოს

2008 წლის აგვისტოს „პატარა ომის“ შემდეგ მსოფლიო, მგზობა მას იმდენი შეუცვლია...

არ არის დავიწყებული საქართველო, მაგრამ იმდენი სანიმუშო „გამოაგზავნიან“...

უკანასკნელი ორი წლის განმავლობაში ვითარება კავკასიის ფრთხილ სასაფარო მხრივ...

მოსკოვში პრაზიკონტა დიმიტრი მდგომარეობა განაცხადა, რომ მას არ ეძინება...

მაგრამ ამის მოლოდინი დიდხანს გაგრძელდება. სააკაშვილი სრულიად აშკარად...

ამ დროს რუსეთის სახელმწიფო გაცემულ უფლებას თაობაზე კვირის განმავლობაში...

საქართველოს ადგილზე, საქართველოს მოქალაქეებისთვის საბრუნო პერიოდში...

დიმიტრი ტრენინი, პრემიერის მოსკოვის ცენტრის დირექტორი

The Moscow Times

დევნილები საქუთარ ქვეყანაში

„უკანასკნელად შურისძიებისთვის ჩვენთან 15 წლის წინათ ჩამოვიდნენ. მიგრაცია, საბოლოოდ...

აფხაზეთში პირველი კონფლიქტის დროს სერგო შენგელიანი და მისი ოჯახი...

ერთადერთი სინათლის სიბრტე ახლანდელი საქართველოში...

„სულ რამდენიმე კილომეტრში აქედან, აფხაზეთში, თუმცა საზღვრის მიღმა...

„სააკაშვილი დიდი ხნის წინათ დავიპირდა ამ ხალხს, რომ ისინი შექვედრდნენ...

საქართველოში პირველი და შემოიღო მოწყობილი დანაშაულის პოლიტიკა...

რაც შეეხება უფროს თაობას, მის ეფინი დევნილ აფხაზეთში პირველად...

la-Croix.com

ანონსი

ქართველები ევროპაში

დღეს ქართული ეროვნული ნაპრატი გუნდები ერთგვარად რამდენიმე მნიშვნელოვან...

ეტიკეტის დაცვით

ოცნებას კაცი არ მოუკლავს

ამ დღევანდელ უფას პრაზიკონტა მიხვალ პლატინი საბრუნო კიდევ ერთხელ ეწვივს...

ფიგურატი. 17-წლამდელთა ევროპის ჩემპიონატის შესარჩევი ტურნირის მატჩი...

კალათბურთი. „ევრო-2011“-ის შესარჩევი რაუნდის შესწავლა. საქართველო - კორტუგალია...

ფიგურატი. ანსანაბური მატჩი. მოლოვა - საქართველო...

გონივრულ, შემთხვევით შეიქმნა ეს პერიოდი სტუმრისთვის...

გი. გაკითხვებით, გვაქვს კი პრაზიკონტაში ამ მნიშვნელოვან შემთხვევაზე...

არის უამრავი სხვა საზღვარეული, რომელიც უსაფრთხოების ნორმების დაცვა...

გი. პლატონიშვილი

P. S. რამდენ წერილს სანსულე საუბრით დავსარსებებთ, იმ სანსულეს...

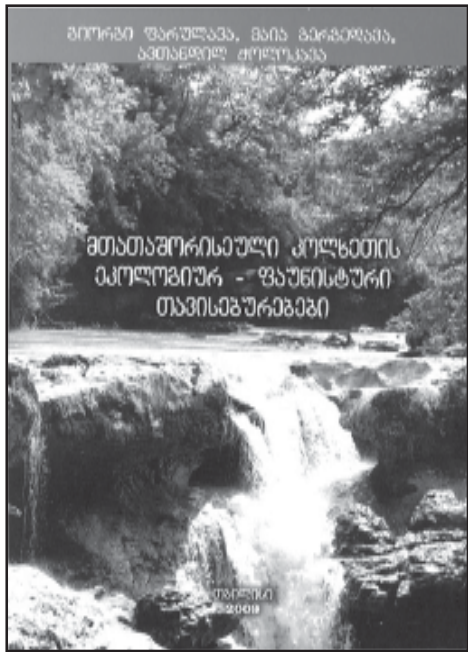
ესაა საბავარი ტაძრის სიღრმის დასაწყისიდან დასაწყისიდან...

სანსულესი დასაწყისიდან დასაწყისიდან დასაწყისიდან დასაწყისიდან...

ენიანი

არა მარტო სამეცნიერო...

ახლანდელ გამოცემაში გიორგი ფარულავას, მანა გარბაშვილისა და ავთანდილ ქოლუკაძის მონაწილეობით, მათთვის მნიშვნელოვანი კოლექციის ეპოქური ფაუნისტიკური ტაქსონომია...

ფაუნისტიკური ტაქსონომია მთათაშორისადაა დასახლებული აქოლუკაძის ეპოქური ფაუნისტიკური ტაქსონომია...

კოლეგები

„ენა გდირი, თქვენს ხელში მკვლარი...“

კარბა ხანა ჩვენი ცნობილი პუბლიცისტი, ტელეჟურნალისტი, მარტოული ეპოქური ვალუტიკური - ლარის (თეთრი) მარტოული მათთვის...

პროცენტი, გასაღები ფაუნისტიკური, მარტოული მათთვის...

„მარტოული ფაუნისტიკური მათთვის...“

„დაუფიქრებელი მარტოული მათთვის...“

„მარტოული მათთვის...“

იზრდებიან სხვადასხვა, მარტოული მათთვის...

„მარტოული მათთვის...“

EXCLUSIVE

„ბათუმი ენჯელ“ შოუ - ფეშენ ფართი იგენტის სახით ექსპრესიის გარეშე, ანუ „პრაიმტიმის“

PRIME Time

„მარტოული მათთვის...“

„მარტოული მათთვის...“

„მარტოული მათთვის...“

„მარტოული მათთვის...“

„მარტოული მათთვის...“

„მარტოული მათთვის...“

საპრესო მარტოული

რეკლამა გ. ანგლიანიძის ქ. №19. „საქართველოს რესპუბლიკაში“ 99-62-77; 899 32-85-76.

საგარეო დიპლომატიის მინისტრის მოადგილე...

მინისტრის მოადგილე დიპლომატიის მინისტრის მოადგილე...

საგარეო დიპლომატიის მინისტრის მოადგილე...

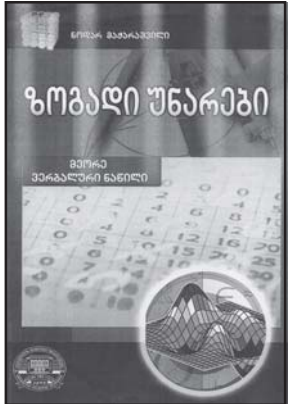
საგარეო დიპლომატიის მინისტრის მოადგილე...

საგარეო დიპლომატიის მინისტრის მოადგილე...

რეალია

რა დარჩება ყოველივეს?..

როცა მთელი რამდენიმე დღეა, საგარეო დიპლომატიის მინისტრის მოადგილე...

საგარეო დიპლომატიის მინისტრის მოადგილე...

საგარეო დიპლომატიის მინისტრის მოადგილე...

საგარეო დიპლომატიის მინისტრის მოადგილე...

საგარეო დიპლომატიის მინისტრის მოადგილე...

საგარეო დიპლომატიის მინისტრის მოადგილე...

განცხადება

მ. თბილისის ისანი-სამგორის სამხარეთო...

მ. თბილისის ისანი-სამგორის სამხარეთო...

მ. თბილისის ისანი-სამგორის სამხარეთო...

სანთელი

ბევრი ტიპილი წაიყულა

ქიდევი მთიანი მხარის მინისტრის მოადგილე...

ქიდევი მთიანი მხარის მინისტრის მოადგილე...

ქიდევი მთიანი მხარის მინისტრის მოადგილე...

ქიდევი მთიანი მხარის მინისტრის მოადგილე...

ქიდევი მთიანი მხარის მინისტრის მოადგილე...

ქიდევი მთიანი მხარის მინისტრის მოადგილე...

ქიდევი მთიანი მხარის მინისტრის მოადგილე...

ქიდევი მთიანი მხარის მინისტრის მოადგილე...

ქიდევი მთიანი მხარის მინისტრის მოადგილე...

ქიდევი მთიანი მხარის მინისტრის მოადგილე...

მედიკალიზაცია

როგორ გავუკლოთ სიხვე

ამერიკელმა მეცნიერებმა შეიმუშავეს იმის რეკომენდაციები, თუ როგორ დავიცვათ ჯანმრთელობა სიხვეში. სიხვე და მაღალი ტენიანობა სასიფთაო სახლავაშურებისა და გავრეგისტრირების, აბრეშუნი მატარებლის, ვინც ღია ცისქვეშ გუშაობენ. ამერიკელი მედიკოსები გვიჩვენებენ ვსვათ უკრალე მინერალური მარილი სუფთა ჰაერზე ყოველი გაშვების წინ და შემდეგ ვატაროთ ღია ჰაერის მსუბუძი ტანსაცმელი, კერძოდ, ნატურალური ძისქვილისა, ბამბისა. დღის სიხვეში ვერიდოთ ფიზიკურ აქტიურობას. მედიკოსები ასევე დაგვითმობენ ვირეგვიან დავიცვათ მზარდი კანონი - ვიუხედავად იმისა, რომ ზოგიერთი ალკოჰოლური სასმელი გააძვირებს სუნთქვას, სინამდვილეში ისინი აუარაღებენ ორგანიზმის სითბოს რეგულირების უნარს. დახურული შენობები კარგად უნდა გავანთავსოთ და გსულოდ კონდიციონერის იმედი არ უნდა გვძოდვდეს.

თერაპევტიკული მუხრავიდან ანტიბიოტიკების გამოყენების გაზარდების სივრცეებში: ეს არის სითბური საზღვარი, რომელიც წარმოიქმნება ნატურალური და სხვა ელემენტარული მატარებლის ზედაპირზე. ვინც ვიხედავდა, რაც ვლინდება გუცლისა და გრძელი ძვირის კუნთების კრუნხვით. ეს არის დაძაბული მუხრავი, ოფლიანობა, გულისრება. თუ ახას იბარებთ, უნდა უნდა გადახვიდეთ ჩრდილში და დალიოთ გვირი წყალი.

განსაკუთრებული რეგვიანობით დაავადებულმა - სიხვეს დროს ყოველთვის თან იმედიონ ინტენსიური და მდგომარეობის გაზარდების პირველი ვინეგნისთანავე დახვარებისთვის მივართეთ იმის.

ზაფხული - ნაწლავური ინფექციების საუბრის დროა

ზაფხულის პერიოდის დადგომის დროს იზრდება მწვავე ნაწლავური ინფექციების დაავადებები: სალმონელაზი, დიზენტერია, კვებითი ტოქსიკოინფექციები და სხვა. ამის მიზეზი გვირბა, მათ შორის ბარემო გუნების ტემპერატურა, რაც ხელს უწყობს დაავადების წარმოქმნის გაძვირების ზრდას, მოსახლეობის ვინეგნის წინაფეხუბადი პროდუქტების მომხმარება, ღია წყალსაცავებში განთავსება.

ნაწლავური ინფექციების დროს მდგომარეობის სიმძიმის განაპირობებს ინტოქსიკაცია, გაუწყობილობა, გამოყვინის ორგანოების - ღვიძლისა და თირკმელის - ფუნქციების დარღვევა. ინტოქსიკაციის სინდრომს ახასიათებს სხეულის ტემპერატურის აწევა, გულისრება, თავის ტკივილი, მადის დაკარგვა, სისუსტე, უძიებობა, არტერიული წნევის დაქვევა.

მწვავე ინფექციური დაავადების დროს ინტოქსიკაციური სინდრომისა და მისი პროგრადირების პროფილაქტიკის თერაპიის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მეთოდი ენტეროსორციაა.

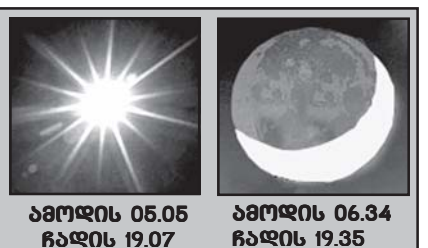
ენტეროსორცია - ეს არის მეთოდი, რომელიც ეფუძნება კუჭ-ნაწლავის ტრაქტიდან ტოქსიკური

მედიკინის მეცნიერებათა დოქტორი მუგაბა ვედიშვილი: მწვავე კუჭ-ნაწლავი ინფექციის დროს მდგომარეობის სირთულეს განსაზღვრავს ინტოქსიკაცია. ენტეროსორცია გვეხმარება თავიდან ავიცილოთ ინტოქსიკაციის სიმპტომები და გავაუმჯობესოთ ავადმყოფის მდგომარეობა. ისინი ერთმანეთისაგან განსხვავდებიან გამოყენების ფორმით (ბეზი, გელი, ფხვნილი), მოქმედების მექანიზმით, ტოქსინების დაკავშირების აქტივობით, კუჭ-ნაწლავი ტრაქტის ლორწოვან გარსზე მოქმედებით, მათგან 13-ს აქვს სხვადასხვა საწინააღმდეგო მაჩვენებელი.

ენთეროსორციის დაკავშირებასა და გამოყვინს ენტეროსორცია ამცირებს გამოყვინის ორგანოებზე, პირველ რიგში ღვიძლსა და თირკმელზე ტოქსიკურ დატვირთვას.

დღის კალენდარი 11 აპრილი

სადავო მონათესავე მთი მცხეთის (VI; მონათესავე კალინია ღანგის (III-IV; მონათესავე რაფიმა ძალწულისა (II; მონათესავე თეოლოტიასი და სამთა შვილთა მისთა (304; ლირსმონათესავე მთა-ელისა (IX).

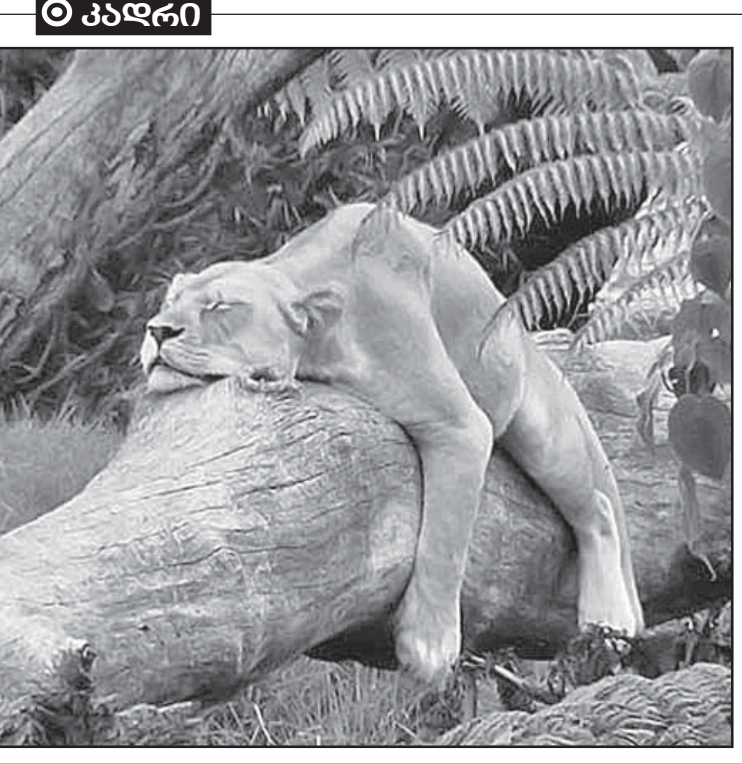

დაიბადნენ: 1744 - ტომაშ ანტონიუ გონზაგა, ბრაზილიელი პოეტი. გარდაიცვალა 1810 წელს. 1926 - არუნ ქლავი, ინგლისელი კრისტალოგრაფი, პიოშიმიკოსი, ნობელის პრემიის ლაურეატი. 1928 - გურამ ასათიანი, ლიტერატურათმცოდნე, მწერალი. გარდაიცვალა 1982 წელს.

გარდაიცვალნენ: 1494 - ჰანს მემლინგი, ნიდერლანდელი ფარმეადი. 1952 - რიკარდო მარტინი, იტალიელი კომპოზიტორი. 1972 - გაბრიელე, ამერიკელი მედიკოსი და მიკრობიოლოგი, ნობელის პრემიის ლაურეატი.

მოვლენები: 1773 წელი - ემილიან პუბლიკის თავი იმპერატორ პეტრი III-მ დაგვიტანა. 1810 წელი - ქლიერი მიწისძვრა მოხდა აზორის კუნძულებზე. 1863 წელი - კამოჯა საზრანგეთის პროტექტორატი გახდა. 1877 წელი - ამერიკელმა ასტრონომმა ასაფ ჰულმა მარსის ორი თანამგზავი - ფოზოსი და დეიმოსი აღმოაჩინა. 1914 წელი - საზრანგეთმა ომი გამოუცხადა ავსტრია-უნგრეთს. 1929 წელი - ხელი მოეწერა სპარსეთ-ირანის ხელშეკრულებას მემორანდუმის შესახებ. 1933 წელი - მემსიკში ყველაზე მაღალი ტემპერატურა (57.8 გრადუსი) დაფიქსირდა. 1935 წელი - მოეწყო ნაცისტების მსოფლიო დემონსტრაცია გერმანიის ერაპელის წინააღმდეგ. 1960 წელი - საზრანგეთის კოლონია ჩადი დამოუკიდებელი გახდა. 1986 წელი - დაგვიტანა სინტარის მსოფლიო რეკორდი გვირგვინისთვის - 400,87 კმ/სთ. ღირსსახეობები: ზაფხვი - სასაზღვროების დღე. ჩადის რესპუბლიკა - დამოუკიდებლობის დღე. რუსეთი - მშენებლის დღე.

რეკლამა გ. ანკლავინის ქ. №19. „საქართველოს რესპუბლიკაში“ 99-62-77; 899 32-85-76.

კალენდარი: თბილისი. +21 - +35; ქუთაისი. +26 - +38; ბათუმი. +23 - +34; ზუგდიდი. +23 - +34; თელავი. +20 - +32.

ლარის ოფიციალური გასვლითი კურსი. 1 აშშ - 18382 ლარი; 1 ევრო - 24297 ლარი; 1 მრ. სტ. - 29294 ლარი; 100 რუბლი - 50720 ლარი; 1000 სომ. დრამი - 50515 ლარი; 1 აზ. მან. - 22958 ლარი; 10 უკრ. გრივნა - 23362 ლარი; 1 თურქ. ლირა - 12149 ლარი; 10 მონ. იუანი - 27213 ლარი.

ამინდი დღეს. თბილისი. +21 - +35; ქუთაისი. +26 - +38; ბათუმი. +23 - +34; ზუგდიდი. +23 - +34; თელავი. +20 - +32.

ანაკლოტები: - დაზა, რომელი ურთიერთობა გაძვს პეტკასთან? - მოსაკლავად გავიგებავდი! - რატომ? - სახლში დავაპტივი, ვუთხარი, მარტო ვარ, ავთიანში ვიარა და იხიდა რაიმა ჩაიზა მისათანავალი-მითი... აზა, თუ მიხვდები, რა იხიდა? - როგორ გითხრა, ვარინაბები არის? - „ვერტიკალი“ მოიტანა! - ამ სარაცხი საშუალებით უარავი ძურქელი გავრავი. - „ფიქრით კი ორჯერ მეტს გარავიდავი!“

- გი რა, სულელი ვარ, ორჯერ მეტი ვრავი? ლიტრამდე სასმელი, რატომღაც, გრამავით იზომება. წლის ყველაზე ეფექტიან ჩანახვეს საწინააღმდეგო საშუალებად მიჩნეული იმან... კარგა და რეკილი ზარი. - ფედა, იცი ყველაზე მეტად შენი რომელი თვისება გავიჩინებდა? - ეკითხება შეგვარაგულს ნატაზა. - რომელი? - ის, რომ შენ იმ ადამიანთა კატეგორიას მიეკუთვნები, ვინც მისთვის გაგზავნილ ასამისზე - „მთხოვ, ნუ მოხვარ“, აუცილებლად გიპასუხებს, „კარგი, არ მოხვარ“.

საქართველოს რესპუბლიკა SAKARTVELOS RESPUBLIKA. გ. ანკლავინის (ყოფილი ვერვისკაინის) ქ. 19. ინფონი 66434. გამომცემელი: შპს „თანადგობა“-გაზეთი „საქართველოს რესპუბლიკის“ გამომცემელი“ (დავით აღმაშენებლის 150. ტ. 899 79-76-79) შპს „ახალი საუკუნე“ იბეჭდება „კოლორი“ (რეინიგზის ჩინი, № 20) მთავარი რედაქტორი ალექო ასლანიშვილი 99-62-77; 899 56-81-86. პასუხისმგებელი რედაქტორები: გურამ გომიანი 899 53-76-16; რუსლან რუსი 899 17-21-21; სპარტაკ ქოპულია 899 36-00-35. პასუხისმგებელი მდივანი მამუკა ვაშაქიძე 899 01-04-77. ვებორთა საშუალოლოკო რედაქციის მიერ შეუქვეთავი მასალები დიბეჭდება ავტორთა ხარჯით. ავტორთა მოსაზრებები, შესაძლოა, მუდამ არ ემთხვეოდეს რედაქციის პოზიციას.